



NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Rzeszowie

LRZ – 4110-001-01/2014
R/14/005

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Rzeszowie
ul. Kraszewskiego 8, 35-016 Rzeszów
T +48 17 780 23 00, F +48 17 780 23 06
lrz@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	R/14/005 – Prawidłowość monitorowania sytuacji społecznej przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2012-2013.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie.
Kontroler	Robert Szwagiel, doradca techniczny, upoważnienie do kontroli nr 88232 z dnia 28.01.2014 r. (dowód: akta kontroli str.1-2)
Jednostka kontrolowana	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Jarosławiu, 37-500 Jarosław, ul. Poniatowskiego 57, zwany dalej MOPS.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Stanisław Słota, dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Jarosławiu, od dnia 1 listopada 2010 r., zwany dalej dyrektorem MOPS. (dowód: akta kontroli str.3)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena
ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie¹, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność kontrolowanej jednostki w zakresie prawidłowości monitorowania sytuacji społecznej w latach 2012-2013.

Uzasadnienie
oceny ogólnej

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli MOPS prawidłowo i skutecznie realizował zadania związane z identyfikowaniem i monitorowaniem sytuacji społecznej. Prowadził w tym zakresie rzetelne rozpoznanie i należycie diagnozował problemy społeczne, które następnie szczegółowo przedstawił w *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Jarosławia na lata 2006 – 2020* (zwanej dalej *Strategią*). MOPS zawarł umowy i porozumienia z podmiotami działającymi na terenie miasta Jarosławia, wymienionymi w przepisie art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. *o pomocy społecznej*² (zwanej dalej *ustawą o pomocy społecznej*), posiadającymi informacje o potencjalnych beneficjentach pomocy społecznej, z którymi aktywnie współpracował, pozyskiwał informacje o potrzebujących pomocy, a następnie niezwłocznie rozpatrywał sprawy i udzielał odpowiedniej pomocy. Rzetelnie wykorzystał możliwości dotarcia do jak najszerszego kręgu osób wymagających objęcia pomocą społeczną poprzez – zgodne z przepisem art. 119 ustawy *o pomocy społecznej* – określenie w statucie, regulaminie organizacyjnym oraz w zakresach czynności każdego pracownika socjalnego zadań i czynności związanych z rozpoznaniem sytuacji społecznej. Właściwemu diagnozowaniu sytuacji społecznej

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie

² Dz. U. z 2013 r., poz. 182 ze zm.

służyło także uczestnictwo w programach i projektach pomocowych przeciw wykluczeniom społecznym skierowanych zarówno dla dorosłych jak i dla dzieci i młodzieży oraz rzetelne i terminowe wykonywanie przez pracowników socjalnych obowiązków służbowych, w tym zadań związanych z przeprowadzaniem wywiadów środowiskowych, monitorowaniem sytuacji społecznej oraz udzielaniem pomocy. Najwyższa Izba Kontroli stwierdza, że każdy z pracowników socjalnych MOPS – stosownie do przepisu art. 116 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej – legitymował się odpowiednim wykształceniem.

Właściwemu diagnozowaniu sytuacji społecznej przez MOPS służyło także upowszechnienie na stronie BIP Urzędu Miasta Jarosławia oraz na jego stronie internetowej – zgodnie z przepisem art. 6 ust. 1 pkt 2 lit. c i pkt 3 lit. d ustawy z dnia 6 września 2006 r. o dostępie do informacji publicznej³ (zwanej dalej *ustawą o dostępie do informacji publicznej*) – pełnej i rzetelnej informacji o wszystkich formach możliwej do udzielenia pomocy społecznej. Także możliwość uczestnictwa w programach przeciw wykluczeniom społecznym upowszechniano na stronie internetowej MOPS w zakładce *Programy Unijne*, ogłaszano w lokalnych mediach oraz informacjach zamieszczanych w siedzibie MOPS, Urzędzie Miasta, w szkołach, świetlicach terapeutycznych, na tablicach na terenie miasta Jarosławia. Wszystkie zamieszczone tam informacje odpowiadały w swej treści obowiązującym przepisom prawa i aktom wewnętrznym jednostki. Należycie realizowano treść zawartego – na podstawie przepisu art. 50 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy⁴ – porozumienia z Powiatowym Urzędem Pracy w Jarosławiu, i kierowano zidentyfikowanych mieszkańców miasta wymagających wsparcia do wskazanych w porozumieniu form aktywizacji. Potrzebę takiej formy współpracy uzasadniają odpowiedzi pozyskane na podstawie anonimowych ankiet wypełnionych przez potencjalnych beneficjentów pomocy społecznej. W ocenie Najwyższej Izby Kontroli pracownicy socjalni MOPS wykonując zadania związane z identyfikowaniem i monitorowaniem sytuacji społecznej osób potrzebujących, wypracowali i stosowali szereg dobrych praktyk, które stanowiły źródło pozyskiwania informacji o takich osobach i zapewniły im możliwość poszerzenia kręgu osób do objęcia pomocą.

Na obniżenie oceny pozytywnej wpływ miały nw. nieprawidłowości:

- Strategia nie zawierała wszystkich obowiązkowych elementów, określonych w przepisie art. 16 b ustawy o pomocy społecznej, który wszedł w życie z dniem 3 maja 2011 r.. Ponadto – pomimo stosownych zapisów w Strategii – nie była ona aktualizowana oraz nie przedstawiono w niej efektów bądź skutków przeprowadzonej weryfikacji stopnia wykonania założonych celów, w tym efektywności wykorzystania środków przeznaczonych na ich realizację.
- w okresie od 1 września do 31 grudnia 2013 r., związku z przejściem dwóch pracowników na inne stanowiska pracy, w MOPS nie spełniono wymogu przepisu art. 110 ust. 11 ustawy o pomocy społecznej. W ocenie NIK niepełne zatrudnienie pracowników socjalnych w tym okresie nie miało negatywnego wpływu na jakość kontrolowanej działalności.

³ Dz. U. Nr 112, poz. 1198 ze zm.

⁴ Dz. U. z 2013 r., poz. 674 ze zm.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

Opis stanu
faktycznego

1. Rozpoznanie sytuacji społecznej, w tym zidentyfikowanie osób kwalifikujących się do udzielenia wsparcia z zakresu pomocy społecznej.

1.1 Uchwałą z dnia 26.06.2006 r. – stosownie do przepisu art.16 b ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej – Rada Miasta Jarosławia uchwaliła Gminną Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Jarosławia na lata 2006-2020, zwaną dalej Strategią. Jej wykonanie Rada powierzyła Burmistrzowi Miasta oraz dyrektorowi MOPS. Strategia zawierała dane i informacje, o których mowa w art. 16 b ust. 2 pkt 1 oraz pkt 3 lit. a i b oraz częściowo c ustawy o pomocy społecznej, tj. dotyczące odpowiednio: *diagnozy sytuacji społecznej* (przedstawionej w części II w rozdziałach I, II i III Strategii), *celów strategicznych projektowanych zmian* (określonych w części III w rozdziałach II, III, w tym zapobieganiu powstawania negatywnych zjawisk, w podziale na cele główne i operacyjne, podmioty je realizujące oraz harmonogram realizacji celów), *kierunków niezbędnych działań* (przedstawionych w części III w rozdziale I Strategii), *sposobu realizacji strategii* (przedstawionej w części III w rozdziale IV Strategii). W Strategii zapisano m.in., że celem władz samorządowych jest dbałość o to, aby jednostki i rodziny, żyjące w trudnych warunkach, miały dostęp do systemu wsparcia społecznego i zasobów społecznych umożliwiających osiągnięcie potencjału koniecznego do samodzielnego funkcjonowania.
(dowód: akta kontroli str.4-156)

1.2 Zarządzeniem z dnia 9.06.2005 r. ówczesna dyrektor MOPS Pani Barbara Cienki powołała 3-osobowy zespół złożony z pracowników Ośrodka. Zadaniem zespołu było opracowanie Strategii uwzględniającej programy pomocy społecznej, profilaktykę i sposób rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem była integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka. Strategia opracowana została na podstawie badań własnych MOPS, analiz oraz sprawozdań z działalności MOPS i danych statystycznych za lata 2000 – 2005.
(dowód: akta kontroli str. 4-157)

Pani Barbara Cienki, ówczesna dyrektor MOPS wyjaśniła, że prace związane z uchwaleniem Strategii w 2006 r., nie były poprzedzone badaniami, których efektem mogłoby być zdiagnozowanie nowych środowisk wymagających wsparcia. Badania takie nie były prowadzone, gdyż identyfikacja nowych środowisk nie była celem opracowywanej strategii. Jej podstawowym założeniem była rozbudowa sieci infrastrukturalnej placówek świadczących pomoc na rzecz różnych kategorii osób potrzebujących. Cel ten nie został dotychczas osiągnięty, jednakże perspektywa czasowa przewidziana na realizację założeń strategii kończy się wraz z upływem 2020 r., co daje realną szansę na uzyskanie zakładanych rezultatów.
(dowód: akta kontroli str.158)

1.3 Zadania i czynności związane z rozpoznaniem sytuacji społecznej przez MOPS nie zostały określone w Strategii. W Statucie zapisano, że do zadań MOPS należy m.in. sporządzanie bilansu potrzeb gminy w zakresie pomocy społecznej. W regulaminie organizacyjnym poza zapisami, iż MOPS:
- realizuje zadania określone m.in. na podstawie ustawy o pomocy społecznej (§ 6),
- sporządza oceny zasobów społecznych w oparciu o analizę sytuacji społecznej i demograficznej (§ 8 ust. 1 pkt 2),

- podejmuje zadania z zakresu pomocy społecznej wynikające z rozeznaczonych potrzeb gminy (§ 8 ust. 2 pkt 4),
 - dokonuje analizy i oceny zjawisk, które powodują zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej (§ 9 ust. 3 pkt 8),
- oraz iż do zadań Działu Pomocy Środowiskowej należą m.in. obowiązki wymienione w przepisie art. 119 ust. 1 pkt. pkt 2, 6, 7, 8 i 9 ustawy o *pomocy społecznej*, które dotyczyły: dokonywania analizy i oceny zjawisk powodujących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej; pobudzania społecznej aktywności i inspirowania działań samopomocowych w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych; współpracy i współdziałania z innymi specjalistami w celu przeciwdziałania i ograniczania patologii i skutków negatywnych zjawisk społecznych, łagodzenia skutków ubóstwa; inicjowania nowych form pomocy i inspirowania powołania instytucji świadczących usługi służące poprawie sytuacji takich osób i rodzin; współuczestniczenia w inspirowaniu, opracowaniu, wdrożeniu oraz rozwijaniu regionalnych i lokalnych programów pomocy społecznej, ukierunkowanych na podniesienie jakości życia,
(dowód: akta kontroli str. 4-156; 159-170; 187-207).

Uwagi
dotyczące
badanej
działalności

W ocenie Najwyższej Izby Kontroli brak w Strategii wskazania jakichkolwiek kierunków działań, mających na celu pozyskanie informacji, dotyczących rozpoznania sytuacji społecznej, identyfikujących nieujawnione dotychczas osoby, pozbawione pomocy społecznej – mogłoby skutkować wrażeniem przywiązywania nikłej staranności w MOPS do problemu wyszukiwania potencjalnych beneficjentów tej pomocy.

1.4 Na pytanie czy określono obowiązki pracownika socjalnego odnoszące się do rozpoznania sytuacji społecznej, wynikające z art. 119 ustawy pomocy społecznej i ewentualnie dobrych praktyk w innych aktach wewnętrznych MOPS – poza dokumentacją wymienioną w pkt. powyżej oraz zakresem obowiązków pracowników socjalnych – Stanisław Słota dyrektor MOPS oświadczył, że obowiązki te zostały szczegółowo określone w regulaminie organizacyjnym MOPS oraz w zakresach czynności pracowników socjalnych, co w ocenie dyrektora jest wystarczające i nie wymaga powielania w innych dokumentach wewnętrznych Jednostki.
(dowód: akta kontroli str.173)

W ramach współpracy z innymi podmiotami posiadającymi informacje o potencjalnych beneficjentach pomocy społecznej MOPS zawarł nw. porozumienia:

- w dniu 10 grudnia z Polskim Komitetem Pomocy Społecznej, dotyczące współdziałania w zakresie realizacji Europejskiego Programu Pomocy Najbardziej Potrzebującym (PEAD). Przedmiotem porozumienia było ustalenie zasad współpracy w zakresie dystrybucji artykułów spożywczych na terenie Jarosławia w ramach programu PEAD.
- w dniu 5 lutego 2013 r. z Podkarpacką Wojewódzką Komendą Ochotniczego Hufca Pracy. Celem porozumienia było nawiązanie współpracy między Punktem Pośrednictwa Pracy (PPP) oraz Ośrodkiem Szkolenia Zawodowego a MOPS w zakresie przeciwdziałania bezrobociu, marginalizacji i wykluczeniu społecznemu osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. W ramach współdziałania OHP zobowiązał się do zapewnienia m.in. pośrednictwa pracy, poradnictwa edukacyjno-zawodowego, edukacji, szkoleń; przyjmowania w PPP i OSzZ osób kierowanych przez MOPS i wsparcie ich w poszukiwaniu pracy i szkoleń. MOPS – realizujący wspólnie z Fundacją Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II „Wzrastanie” *Projekt Pilotażowego wdrażania standardów usług w zakresie bezdomności i przetestowania Modelu Gminnego Standardu Wychodzenia z Bezdomności* –

zapewniał: informowanie osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością do 25 roku życia m.in. o usługach oferowanych przez PPP i OSZZ: motywowanie do korzystania z ofert działalności edukacyjno-zawodowych oraz usług związanych z pośrednictwem pracy. We wniosku konkursowym złożonym do Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich w Warszawie zaplanowano – w ramach standardu Zatrudnienie i Edukacja – utworzenie na terenie MOPS punktu informacyjno-konsultacyjnego dla osób bezdomnych i osób zagrożonych bezdomnością, w którym dyżurowali: doradca zawodowy, prawnik, psycholog i pracownik socjalny MOPS. Do punktu zgłaszały się, po przekazaniu informacji przez pracowników MOPS (w formie ulotek, pracy socjalnej oraz na tablicy ogłoszeń i stronie internetowej), osoby zagrożone bezdomnością. W ramach współpracy zorganizowano spotkanie informacyjno-instruktażowe pn. *Buduję swój potencjał zawodowy – czyli o zarządzaniu karierą zawodową*. Uczestniczyło w nim 6 osób, doradca zawodowy poinformował uczestników o metodach poszukiwania pracy i sporządzaniu dokumentów aplikacyjnych, rozwijaniu własnych kompetencji, zdobywaniu wykształcenia i nowego zawodu. Przedstawiciele OHP zaprezentowali oferty szkoleń oraz aktualnie posiadane oferty pracy. Na stronach internetowych OHP, Urzędu Miasta i MOPS ukazały się artykuły informujące o wspólnych działaniach na rzecz młodzieży w Jarosławiu. Z 6 osób uczestniczących w spotkaniu – 3 ukończyło kursy zawodowe. MOPS wystąpił pisemnie do 29 pracodawców z prośbą o umożliwienie aktywizacji zawodowej osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. Inicjatywa ta nie spotkała się z zainteresowaniem potencjalnych pracodawców,

- w dniu 18 czerwca 2009 r. z Powiatowym Urzędem Pracy w Jarosławiu,
- w dniu 20 maja 2011 r. z Burmistrzem Miasta Jarosławia o współpracy w Zespole Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Miejskiej Jarosław.

Sposób realizacji porozumień (i ich przedmiot) przedstawiono w pkt. 4.2 i 4.5 niniejszego wystąpienia.

Ponadto w dniu 29 sierpnia 2011 r. Rada Miasta Jarosławia podjęła uchwałę *w sprawie zawarcia porozumień z gminami sąsiednimi, dotyczących przyjęcia do realizacji przez Gminę Jarosław zadania publicznego jakim jest objęcie mieszkańców gmin (wymienionych w cyt. uchwale) opieką i usługami świadczonymi przez Środowiskowy Dom Samopomocy (ŚDS) w Jarosławiu*. W dniach od 7 września do 28 grudnia 2011 r. oraz w dniu 7 marca 2012 r. Burmistrz Miasta Jarosławia zawarł z przedstawicielami 8 gmin porozumienia w sprawie zapewnienia – w miarę posiadania wolnych miejsc – możliwości skorzystania przez mieszkańców (z zaburzeniami psychicznymi) tych gmin z usług ŚDS. W porozumieniach zapisano m.in., że decyzje w sprawie skierowania do ŚDS i wysokość ewentualnej odpłatności za pobyt wydaje MOPS.

(dowód: akta kontroli str.208-234)

Na podstawie informacji – uzyskanych w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o *Najwyższej Izbie Kontroli*⁵ (zwanej dalej *ustawą o NIK*) – od kierowników 7 jednostek: powiatowego urzędu pracy, jednostki służby zdrowia (Centrum Opieki Medycznej), dwóch szkół (gimnazjum i podstawowej), domu dziecka, burmistrza miasta oraz zespołu kuratorskiej służby sądowej sądu rejonowego ustalono m.in., że MOPS współpracował z tymi podmiotami. Współpraca z MOPS została oceniona przez nw. jednostki pozytywnie i polegała m.in. na:

⁵ Dz. U. z 2012 r., poz.82 ze zm.

- PUP; nawiązaniu współpracy na rzecz wychodzenia z bezdomności, udział w projekcie pn. „Schematom stop! Wspólne działania instytucji rynku pracy i pomocy społecznej – pilotaż”, służącym m.in. wypracowaniu innowacyjnych ścieżek i form kompleksowej pomocy rodzinom wielodzietnym, będących klientami zarówno pomocy społecznej jak i instytucji rynku pracy,

- COM; przekazywaniu do MOPS informacji o pobytach w szpitalu pacjentów nieubezpieczonych z prośbą o objęcie ich, w drodze decyzji administracyjnej, ubezpieczeniem potwierdzającym prawo do świadczeń opieki zdrowotnej, przeprowadzaniu wywiadów środowiskowych przez pracownika socjalnego COM na rzecz MOPS z osobami hospitalizowanymi w szpitalu,

- szkołami; współpracy przy organizacji akcji dotyczących: dożywiania dzieci i młodzieży, pn. *Pomóż Dzieciom Przetrwać Zimę*, zbiorce darów i ich podziale między najbardziej potrzebujących, omawianiu bieżących problemów i przyczyn trudnych sytuacji, oraz możliwych form współpracy w trakcie wizyt pracowników socjalnych i przedstawicieli ww. instytucji w miejscach zamieszkania podopiecznych,

- Domem Dziecka; bezpośrednich spotkaniach pracownika socjalnego domu dziecka z pracownikami MOPS, na których omawiano aktualne potrzeby konkretnych osób lub rodzin, udziale pracownika MOPS w posiedzeniach stałego zespołu ds. okresowej sytuacji dziecka, informowaniu MOPS o konieczności udzielenia wsparcia finansowego rodzinom dzieci (podopiecznych Domu Dziecka) w dniach urlopowania ich do domu rodzinnego oraz monitorowania sytuacji rodziny podczas pobytu dzieci w domach rodzinnych,

Szkoły, COM, PUP, Dom Dziecka oraz I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej Sądu Rejonowego w Jarosławiu wskazały osoby do objęcia pomocą w różnych formach (odbycie zatrudnienia socjalnego w Centrum Integracji Społecznej, objęcie pomocą dzieci zagrożonych przemocą w rodzinie, w tym prawną, psychologiczną i materialną, dofinansowanie dożywiania, wypoczynku letniego, przydzielenie zasiłków okresowych). Pozostałe jednostki nie zgłaszały do MOPS osób w celu objęcia ich pomocą społeczną.

Udzielający informacji z 3 jednostek, stwierdzili, że nie posiadają danych o osobach, które wymagałyby objęcia pomocą społeczną, a nie zostały nią objęte. Pozostałe jednostki, od których uzyskiwano informacje nie udzieliły odpowiedzi w ww. zakresie.

(dowód: akta kontroli str.235-268)

1.5 Wg regulaminu MOPS Dział Pomocy Środowiskowej bezpośrednio nadzorował z-ca dyrektora Ośrodka, a kierownikowi ww. Działu podlegali bezpośrednio pracownicy socjalni (§ 9 pkt 2). W MOPS obowiązywała zasada jednoosobowego kierownictwa, zgodnie z którą każdy pracownik podlegał bezpośrednio jednemu przełożonemu, od którego otrzymywał polecenia służbowe i przed którym był odpowiedzialny za wykonanie powierzonych mu zadań.

(dowód: akta kontroli str.187-204)

W dniu 16 grudnia 2010 r. – w celu zapewnienia funkcjonowania adekwatnej, skutecznej i efektywnej kontroli zarządczej – dyrektor MOPS wprowadził Kodeks Etyki pracowników *Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Jarosławiu*. Wg Kodeksu pracownicy mieli działać, m.in. zgodnie z zasadą praworządności stosując procedury wynikające z przepisów powszechnie obowiązujących oraz regulacji wewnętrznych jednostki. Każdy z pracowników potwierdził, że zapoznał się

z postanowieniami Kodeksu i zobowiązał się do przestrzegania zasad z niego wynikających.

(dowód: akta kontroli str.269-273)

Nadzór nad realizacją zadań wykonywanych przez pracowników socjalnych sprawowany był bezpośrednio przez kierownika Działu poprzez: wykonywanie okresowych kontroli wyjść i porównywanie sporządzonej dokumentacji, podejmowanie decyzji w sprawach udzielanych świadczeń, podczas których dokonywano na bieżąco analiz jakości pracy pracowników socjalnych w zakresie rozeznania sytuacji rodziny, opisanych problemów, wykazanych zasobów i potrzeb rodziny, jakości sporządzenia wywiadu i przygotowanych dokumentów, jak też planu pracy w ramach pracy socjalnej. W latach 2012-2013 w MOPS odbyło się 11 narad roboczych z udziałem dyrektora MOPS, kierowniczkę i pracowników Działu Pomocy Środowiskowej. W trakcie spotkań omawiano m.in. bieżące zagadnienia dotyczące jakości wykonywanej pracy przez pracowników socjalnych, ich współpracę z pedagogami szkolnymi, obowiązki każdego z pracowników, związane np. ze sporządzeniem wykazów środowisk zagrożonych z powodu niskich temperatur czy wykazu miejsc, w których mogą przebywać osoby bezdomne.

(dowód: akta kontroli str.274-308)

Pani Monika Chruściel – kierownik Działu Pomocy Środowiskowej na pytanie jakie działania zrealizowano i jakie jeszcze zamierza podjąć, w związku z wejściem w życie od dnia 31 grudnia 2013 r., standardu superwizji pracy socjalnej, uregulowanego w przepisie art. 121a ustawy o pomocy społecznej oświadczyła, że cyt. zapis umożliwia pracownikowi socjalnemu korzystanie z poradnictwa prowadzonego przez superwizorów pracy socjalnej. Jednocześnie też ust. 3 cyt. artykułu stanowi, iż „Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego może określić, w drodze rozporządzenia: m.in. wytyczne i standard dla superwizji pracy socjalnej. Do dnia 31 grudnia 2013 r. Minister nie wydał stosownego rozporządzenia regulującego kwestie superwizji dla pracowników socjalnych. Na dzień dzisiejszy realizowane są programy pilotażowe na terenie kraju, które posłużą do opracowania niniejszego rozporządzenia. MOPS w Jarosławiu w 2013 r. zawarł z PCPR w Jarosławiu porozumienie odnośnie do współpracy w realizacji zadań Centrum pn. „Szkolenie i doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej z terenu powiatu” oraz „Doradztwo metodyczne dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z terenu powiatu”. Ww. pilotażowy projekt współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. W ramach niniejszego porozumienia PCPR przeprowadziło m.in. superwizję dla 5 pracowników socjalnych z MOPS, jako formę doskonalenia zawodowego kadr pomocy społecznej.

(dowód: akta kontroli str.309)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

Strategia nie zawierała:

- prognozy zmian w zakresie objętym strategią,
- ram finansowych wskazujących sposób realizacji strategii,
- wskaźników realizacji działań,

o których mowa odpowiednio w art. 16 b ust. 2 pkt 2 oraz pkt 3 lit. c i d ustawy o pomocy społecznej.

Pan Stanisław Słota – dyrektor MOPS wyjaśnił, że Strategia nie została zaktualizowana w myśl art. 16 b ustawy o pomocy społecznej, niemniej jednak,

w tym okresie MOPS realizował szereg programów zbieżnych z ww. Strategią, traktowanych jako jej rozwinięcie i aktualizacja. Ze względu na zwrócenie uwagi przez Najwyższą Izbę Kontroli na niedopełnienie zapisu art. 16 b ustawy o pomocy społecznej, dyrektor MOPS podjął działania zmierzające do skorygowania powstałego niedopatrzania. W tym celu, pracownik tut. Ośrodka został oddelegowany do udziału w spotkaniu warsztatowym „Aktualizacja Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych” organizowanym przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie. Spotkanie miało miejsce w marcu br. Mając na uwadze powyższe, zobowiązał się do przedłożenia Radzie Miasta aneksu aktualizującego Strategię w terminie do końca bieżącego roku. Zarządzeniem nr 1/2014 Dyrektora MOPS z dnia 4.04.2014 r. powołano zespół do spraw opracowania zmian do Strategii.

Dyrektor MOPS na pytanie dlaczego nie wypełniono zadań zapisanych w rozdziale IV *Realizacja i monitorowanie Strategii* i nie dokonano jej aktualizacji wyjaśnił, że art. 16 b ustawy o pomocy społecznej, nie nakłada obowiązku aktualizowania Strategii w związku z wejściem w życie ustaw lub rozporządzeń będących aktami wykonawczymi w obszarze pomocy społecznej. „Wprowadzenie nowych zadań wynikających z wejścia w życie przepisów prawa nie pociągało za sobą aktualizowania Strategii”, niemniej jednak były one uwzględniane w zmianach do Regulaminu Organizacyjnego, w Statucie MOPS oraz w aneksach do zakresów czynności pracowników socjalnych. Np. w ww. aneksach zwiększono zakres wykonywanych obowiązków służbowych o obsługę organizacyjno-techniczną Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Odnosząc się do obowiązku monitorowania działań zaplanowanych w Strategii S. Słota wyjaśnił, że przybiera on formę corocznych sprawozdań z działalności MOPS oraz prezentacji multimedialnych dotyczących rozwiązywania problemów społecznych miasta Jarosławia, przedkładanych corocznie Radzie Miasta. Wystąpienia te uwzględniają m.in. wprowadzenie i realizację nowych zadań nakładanych przez przepisy prawa.

(dowód: akta kontroli str.171-173)

Od daty uchwalenia Strategii, jej treść, pomimo zmiany danych i uregulowań prawnych i organizacyjnych, nie była aktualizowana. Przykładowe zmiany w obowiązującym stanie prawnym dotyczyły m.in.:

- zmiany przepisów ustawy o *pomocy społecznej*, określającej treść elementów strategii, przedstawionych w pkt 1.1. niniejszego wystąpienia pokontrolnego,
- zmiany przepisów ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*⁶, regulującej zadania związane z funkcjonowaniem Zespołu Interdyscyplinarnego,
- wejścia w życie przepisów ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*⁷,
- zmian organizacyjnych MOPS powstałych na skutek obowiązku realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, tworzenia i obsługi organizacyjno-technicznej zespołu interdyscyplinarnego świadczeń rodzinnych, funduszu alimentacyjnego, dodatków mieszkaniowych.

(dowód: akta kontroli str. 4-156; 159-170)

⁶ Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 ze zm.

⁷ Dz. U. z 2013 r., poz. 135 ze zm.

Zaplanowany monitoring Strategii polegać miał /.../ na weryfikacji zgodności założonych celów i efektywności wykorzystania przeznaczonych na ich realizację środków, kontroli postępu prac związanych z realizacją działań. Winien on być dokonywany *zawsze w sytuacji wprowadzenia nowych zadań oraz w każdym przypadku dokonywania aktualizacji strategii*. W Strategii zapisano też, że będzie ona wymagać okresowej aktualizacji uwzględniającej zachodzące zmiany w przepisach prawnych, bieżących analiz przez pracowników odpowiedzialnych za jej realizację oraz, że będzie prowadzona systematyczna analiza osiąganych efektów realizacji zadań.

(dowód: akta kontroli str.146-147)

Dyrektor MOPS na pytanie według jakich kryteriów dokonywano oceny wdrożenia Strategii, skoro nie ustalono w niej żadnych wskaźników realizacji wyznaczonych celów strategicznych i kierunków działań oraz czy przeprowadzono analizy z okresowej realizacji zawartych w Strategii zadań i złożań, a jeżeli tak to na czym one polegały wyjaśnił, że ocena wdrożenia Strategii była dokonywana pośrednio poprzez ocenę zbieżnych z jej założeniami, realizowanych przez tut. Ośrodek programów pomocowych dla osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie, tj.:

- PO KL „Czas na aktywność w gminie miejskiej Jarosław”, realizowanego w formie kontraktu socjalnego oraz Programów Aktywności Lokalnej;
- Programu Ośłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” realizowany w formie „Programu profilaktyczno – edukacyjnego *Trampolina* głos przeciwko przemocy w rodzinie” (realizowany w 2012r.), „Programu profilaktyczno – edukacyjnego *Trampolina*. Edycja 2013” (realizowanego w 2013r.);
- Programu Wspierania Rodziny dla Gminy Miejskiej Jarosław na lata 2013 – 2015;
- Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej. Pilotażowe Wdrożenie Gminnych Standardów Wychodzenia z Bezdomności „Jarosławskie Partnerstwo na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności”;
- Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2011-2020.

Dyrektor MOPS wyjaśnił ponadto, że pracownicy socjalni Ośrodka starają się na bieżąco monitorować oraz reagować na wszystkie zgłoszenia ze środowiska. Jak do tej pory na terenie miasta Jarosławia nie było przypadków rodzin nieobjętych pomocą, a takiej pomocy bezwzględnie wymagających.

(dowód: akta kontroli str.171-186)

Ocena
częstkowa

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości, ocenia działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

2. Stopień wykorzystania możliwości udzielenia pomocy z urzędu przez ośrodki pomocy społecznej.

W latach 2012 i 2013 liczba mieszkańców Jarosławia wynosiła odpowiednio 38.661 i 38.382. Pomocą społeczną – na podstawie ustawy o *pomocy społecznej*, ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej – w postaci świadczeń pieniężnych i niepieniężnych objęto łącznie 4.683 osoby, z tego w latach 2012 i 2013 odpowiednio 2.295 i 2.388 osób, co stanowiło 5,9 % i 6,2 % ogólnej liczby mieszkańców Jarosławia w ww. latach.

(dowód: akta kontroli str. 315-413)

Opis stanu
faktycznego

W 2012 r., w efekcie działań z „urzędu”, tj. z inicjatywy własnej pracowników socjalnych MOPS (17 przypadków) oraz na zgłoszenie przez inne podmioty (6 przypadków), złożono łącznie 23 wnioski o udzielenie pomocy. Z inicjatywy własnej do Sądu Rejonowego w Jarosławiu złożono 2 wnioski o objęcie leczeniem ambulatoryjnym osoby chorej psychicznie i 1 wniosek o umieszczenie w DPS osoby bez jej zgody, do SP ZOZ o objęcie leczeniem psychiatrycznym – 1 wniosek, do Prokuratury – 1 zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa, złożono także 12 opinii do fundacji (np. F. TVN *Nie Jesteś Sam*, F. VOTUM, F. J. Kwaśniewskiej *Porozumienie bez barier*, F. A. Dymnej *Mimo wszystko*), popierających starania stron o udzielenie pomocy, najczęściej o dofinansowanie kosztów udziału w turnusach rehabilitacyjnych bądź o wsparcie finansowe. W oparciu o współpracę z innymi instytucjami w 6 przypadkach podjęto czynności związane z ustaleniem sytuacji społecznej osób bądź ich rodzin, i w ich efekcie – po złożeniu wniosków – pomocą objęto 5 rodzin. W 2012 r. w wyniku czynności podjętych „z urzędu” oraz na wnioski stron, pomocą MOPS objęto 116 nowych rodzin, w tym 4 rodziny dotknięte przemocą objęto pomocą w oparciu o procedurę „Niebieskiej Karty” na podstawie art. 9 d ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

W 2013 r. złożono łącznie 28 wniosków o udzielenie pomocy z „urzędu”, z tego 14 – z inicjatywy własnej pracowników socjalnych MOPS i 14 na zgłoszenie przez inne podmioty. Z 14 wniosków, 5 z nich zostało złożonych do Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych o rozważenie możliwości skierowania na leczenie odwykowe, 1 – skierowany do SR, dotyczył umieszczenie w DPS osoby bez jej zgody, 2 – do Urzędu Miasta, popierały starania dwóch osób o przyznanie lokalu mieszkalnego i 6 – do Fundacji. Na zgłoszenia innych podmiotów (anonimowego rozmówcy, spółdzielni mieszkaniowej, COM-u, Urzędu Miasta, Sądu Rejonowego, Komendy Powiatowej Policji, Biura Rzecznika Praw Dziecka, sąsiadów i rodziny) podjęto czynności z ustaleniem sytuacji społecznej wobec 14 osób bądź rodzin. W 2013 r. działaniami „z urzędu” oraz na wnioski stron pomocą MOPS objęto 193 nowe rodziny, w tym 2 rodziny objęto pomocą w oparciu o procedurę „Niebieskiej Karty”.

(dowód: akta kontroli str. 414)

Dane uzyskane z 51 anonimowych ankiet wykazały, iż 45 ankietowanych posiadało wiedzę gdzie może uzyskać pomoc społeczną, 3 ankietowanych odpowiedziało, że nie wie, do jakiego urzędu należy zwrócić się o pomoc, a 3 kolejnych nie udzieliło odpowiedzi na to pytanie. Spośród 51 ankietowanych – 44 z nich znało podstawowe formy pomocy, o którą można się starać w MOPS. O możliwości uzyskania pomocy 19 ankietowanych dowiedziało się na podstawie informacji przekazanych przez pracowników instytucji niosących pomoc, w tym MOPS, 4 – ze stron internetowych, a kolejnych 4 – na podstawie informacji przeczytanych w prasie bądź usłyszanych w TV. Pomimo niezłożenia żadnego wniosku o pomoc – 8 ankietowanych wskazało, iż spełnia co najmniej jedną z przesłanek do otrzymania pomocy określoną w przepisach art. 7 ustawy o pomocy społecznej.

(akta kontroli str. 415-516)

Zgodnie z przepisem art. 102 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej pomoc społeczna może być udzielana z urzędu.

Stanisław Słota – dyrektor MOPS, na pytanie czy zdiagnozował i objął pomocą społeczną wszystkie potrzebujące i jednocześnie spełniające kryteria ustawowe udzielania pomocy społecznej, osoby z obszaru działania przedmiotowego MOPS wyjaśnił, że w jego opinii nie ma możliwości osiągnięcia stanu, w którym wszystkie

osoby i rodziny potrzebujące zostaną zdiagnozowane i objęte wsparciem ze strony ops. Wynika to przede wszystkim z niechęci do korzystania z pomocy społecznej, braku współpracy, a także napływu z sąsiednich gmin osób i rodzin potrzebujących, o pobycie których, tuż. Ośrodek dowiaduje się z różnych źródeł z opóźnieniem. Zdiagnozowanie osób i rodzin potrzebujących nie oznacza jednoczesnego objęcia pomocą, ponieważ część z nich odmawia współpracy z pracownikami socjalnymi i pomocy z różnych powodów. W wyjaśnieniu dyrektor powołał się na komentarz do art. 102 ustawy o pomocy społecznej (autor Iwona Sierpowska), określający sposoby wszczęcia postępowania oraz odwołujący się do strony tego postępowania. Postępowanie administracyjne nie może toczyć się bez udziału strony. Stroną w postępowaniu z zakresu pomocy społecznej będzie podmiot, który jest bezpośrednio zainteresowany przyznaniem świadczenia, tj. strona lub rodzina. Ponadto osoba ubiegająca się o pomoc musi wyrazić zgodę na przyznanie świadczenia. Powyższa zasada ogranicza w dużym stopniu działania OPS z tzw. urzędu. Jeśli nawet OPS podejmuje działanie z urzędu mające na celu rozeznanie sytuacji i potrzeby osoby bądź rodziny w wyniku własnej inicjatywy, zgłoszenia innej instytucji bądź innej osoby prywatnej, dalsze postępowanie administracyjne dotyczące przyznania pomocy wymaga zgody strony. Biorąc pod uwagę powyższe pracownicy socjalni w wyżej opisanych sytuacjach prowadzą działania dwuetapowo. Jako pierwsze podejmują działanie z urzędu mające na celu dotarcie do osoby bądź rodziny i rozeznanie jej sytuacji. Jako drugie w sytuacjach potwierdzających konieczność objęcia osobę bądź rodzinę pomocą społeczną przyjmują wniosek jako zgodę na udzielenie jej pomocy. Wyjaśnił ponadto, że osoby i rodziny powinny samodzielnie podejmować działania zmierzające do poprawy swojej sytuacji np. składając stosowny wniosek wraz z wymaganymi dokumentami. Po pierwszym wejściu z urzędu w środowisko i udzieleniu przez pracownika socjalnego wszelkich informacji dot. warunków korzystania ze świadczeń pomocy społecznej inicjatywa powinna należeć do osób ubiegających się o pomoc. Nie dotyczy to oczywiście osób niezdolnych do właściwej oceny sytuacji i podejmowania decyzji np. osób upośledzonych, z zaburzeniami psychicznymi. W tych przypadkach pracownicy socjalni podejmowali działania z urzędu mające na celu poprawę ich sytuacji bytowej.

(dowód: akta kontroli str.171-186)

Ze sprawozdań rocznych MPiPS-03, za 2012 i 2013 r. wynika, że MOPOS nie udzielał, w ww. okresie, niektórych z możliwych form pomocy określonych w art. 17 i 18 ustawy o pomocy społecznej bądź objęto nimi niewielką liczbę osób (od 1 do 2). Nierealizowane przez MOPS formy pomocy to:

- zasiłki celowe na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną,
- pomoc ogółem przyznana cudzoziemcom, o których mowa w art. 5a i którzy uzyskali zgodę na pobyt tolerowany na terytorium RP,
- zapewnienie schronienia i ubrania,
- zasiłki okresowe kontynuowane niezależnie od dochodu na podstawie art.38 ust. 4 a i 4 b,
- zasiłek celowy na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ, w tym dla osób bezdomnych,
- zasiłek celowy w formie biletu kredytowanego,
- pomoc na ekonomiczne usamodzielnienie, w formie zasiłku i pożyczki oraz w formie pomocy w naturze,
- zasiłek celowy przyznany niezależnie od dochodu na podstawie art. 39a ust. 1 i 2.

(dowód: akta kontroli str.368-413)

Stanisław Słota – dyrektor MOPS na pytanie jakie czynności z urzędu zostały podjęte w celu zidentyfikowania potencjalnych beneficjentów tych form pomocy oraz czy, a jeżeli tak, to jakie działania podjęto w celu upublicznienia możliwości otrzymania pomocy w tych formach wyjaśnił m.in., że w okresie objętym kontrolą na terenie działania MOPS nie występowały stany klęski żywiołowej ani ekologicznej, w związku z czym nie realizowano świadczeń z tego tytułu. Pomocy dla cudzoziemców nie realizowano z uwagi na brak wnioskodawców. Zadanie dotyczące zapewnienia schronienia i ubrania powierzone zostało organizacjom pozarządowym prowadzącym schroniska dla bezdomnych oraz PCK. Świadczenie w postaci zasiłku celowego na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne /.../ nie było realizowane, z uwagi na rozwiązanie alternatywne, wprowadzone ustawą z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Zgodnie z ustawą każda osoba, w tym bezdomny, nieposiadająca dochodu lub której dochód plasuje się poniżej kryterium dochodowego może nieodpłatnie skorzystać ze świadczeń zdrowotnych pod warunkiem wydania przez ops, na podstawie art. 53 cyt. ustawy decyzji potwierdzającej prawo do świadczeń opieki zdrowotnej. W 2012 r. ubezpieczeniem zdrowotnym objęto 9 osób, zaś 2013 – 22 osoby. Nie stwierdzono przypadku dającego podstawę do wypłaty na podstawie art. 38 ust.4a i 4b zasiłku okresowego niezależnie od dochodu przez okres do 2 miesięcy od dnia podjęcia zatrudnienia oraz zasiłku celowego na podstawie przyznawanego niezależnie od dochodu na podstawie art. 39 a ust. 1 i 2 ustawy o pomocy społecznej. Mogło to wynikać z faktu, że bardzo niewielki odsetek świadczeniobiorców znajduje zatrudnienie, na co składają się uwarunkowania lokalnego rynku pracy oraz niski poziom kwalifikacji zawodowych petentów. Zasiłki okresowe przyznawane są na czas określony i realizacja decyzji wygasa w okresie objętym kontraktem socjalnym. Zadanie związane z wypłatą zasiłków celowych w formie biletu kredytowanego realizowane było w postaci zasiłków celowych na pokrycie kosztów podróży. Odnośnie świadczenia w formie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie się dyrektor MOPS wyjaśnił, że nie było ono realizowane, ponieważ żaden z beneficjentów pomocy społecznej nie wystąpił w takim wnioskiem. „Pomoc finansową na rozpoczęcie i kontynuowanie działalności gospodarczej uzyskać można m.in. z urzędu pracy lub środków unijnych. Faktem jest, że nie są to świadczenia tożsame i realizowane są z innego systemu zabezpieczenia społecznego, jednakże mają ten sam cel, tj. ekonomiczne usamodzielnienie klienta a ich dostępność, rozmiar, zasady zwrotu i umarzania a także możliwość dofinansowywania wynagrodzeń i składek na ubezpieczenie osoby rozpoczynającej działalność, czyli usamodzielniającej się ekonomicznie w wymienionych podmiotach są bardzo korzystne, co uzasadnia z występowaniem z wnioskiem o przyznanie tego rodzaju pomocy do w/w podmiotów zamiast do OPS”. Ww. dyrektor podjął inicjatywę w trybie art. 43 ust. 10 ustawy o pomocy społecznej, przygotował projekt stosownej uchwały wraz z uzasadnieniem określający wysokość oraz szczegółowe warunki i tryb przyznawania i zwrotu ww. pomocy. Inicjatywa nie spotkała się z przychylnym przyjęciem za strony Radnych, ze względu na ograniczone środki finansowe w budżecie miasta. Wg wyjaśnienia dyrektora wprowadzenie w życie zapisów projektu uchwały nie pociągałoby za sobą skutków praktycznych, pomimo spełnienia wymogów formalnych ustawy, gdyż w jego odczuciu, art. 43 ust. 10 jest zapisem martwym z przedstawionych powyżej powodów.

(dowód: akta kontroli str.171-186; 972-973)

Ocena
częstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność kontrolowanej jednostki w zbadanym zakresie.

3. Praca pracownika socjalnego i jego inwencja w poszukiwaniu osób wymagających wsparcia.

Opis stanu faktycznego

3.1 W MOPS wg stanu na dzień 31 grudnia 2012 r. zatrudnionych było 21 pracowników socjalnych w pełnym wymiarze czasu pracy, a wg stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. – 19. Ich kwalifikacje odpowiadały wymogom określonym w art. 116 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej, tj. posiadali oni dyplomy ukończenia Kolegium pracowników służb społecznych lub ukończyły wymagany kierunek studiów wyższych. Na koniec 2012 r. na jednego pracownika socjalnego przypadało 1.841 mieszkańców, a na koniec 2013 r., w związku z odejściem dwóch pracowników socjalnych na inne stanowiska: jednego z dniem 30 czerwca, a drugiego z dniem 31 sierpnia 2013 r., – 2.020.

(dowód: akta kontroli str. 315; 517-518)

3.2 W zakresach czynności każdego z pracowników socjalnych MOPS zawarto obowiązek „dokonywania analizy środowiska w zakresie zapotrzebowania na świadczenia z pomocy społecznej”. Innych zadań i czynności związanych określeniem metod dotarcia do osób wymagających objęcia pomocą społeczną i monitorowania ich sytuacji nie ujęto.

(dowód: akta kontroli str.519-520; 532-535)

3.3. Pracownicy socjalni MOPS wykonywali obowiązki służbowe wynikające z art. 119 ustawy o pomocy społecznej, w tym w szczególności służące monitorowaniu sytuacji społecznej osób potrzebujących pomocy, poprzez:

- przeprowadzanie rozmów z rodziną/osobą zainteresowaną; przyjęcie wniosku/podania; przeprowadzenie wywiadu środowiskowego; analizę dokumentów; pozyskiwanie informacji od innych instytucji np. KRUS/ZUS, szkół, zakładów pracy, PUP); cykliczną kontrolę środowisk zagrożonych, pustostanów, miejsc, w których mogą gromadzić się osoby bezdomne, szczególnie w okresie zimowym (art. 119 ust. 1 pkt 2 cyt. ustawy),

- rozwijanie działań samopomocowych, aktywizację pomocy sąsiedzkiej, która jest uzupełnieniem pomocy finansowej przyznawanej przez MOPS. Mobilizowanie sąsiadów do pomocy osobom starszym, niepełnosprawnym, rodzinom niepełnym, wielodzietnym, bądź o niższym statusie społecznym, do pomocy przy sprzątnięciu, zakupach, w kontaktach ze służbą zdrowia. Po zakończeniu realizacji Programu Operacyjnego *Trampolina* odnosił on pozytywne skutki. Panie uczestniczące w grupie terapeutycznej dla osób uwikłanych w przemoc, utworzyły grupę samopomocową. Część z nich nadal się spotyka, wspólnie szukając rozwiązań trudnych sytuacji życiowych. Osoby bardziej doświadczone pomagały w pisaniu pozwów o alimenty czy rozwód. Przekazywały sobie praktyczne informacje jak zachowywać się w przypadku zagrożenia ze strony partnerów, gdzie szukać pomocy, ponadto pozostają one w stałym kontakcie z pracownikiem socjalnym. W 2012 r. kobiety z grupy samopomocowej rozpoczęły trening samoobrony. Podczas konferencji podsumowującej ww. program kobiety, które „wyrwały się z toksycznych” związków, opowiedziały zebranym w jaki sposób tego dokonały. Przekazały tym samym impuls innym, znajdującym się w podobnej sytuacji kobietom, do aktywności w tym zakresie (art. 119 ust. 1 pkt 6),

- współpracę ze specjalistami i instytucjami w celu przeciwdziałania i ograniczenia patologii i skutków negatywnych zjawisk społecznych, tj. m.in. z:
 - psychologami i terapeutami uzależnień, zatrudnionymi np. w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Jarosławiu lub Specjalistycznym Psychiatrycznym Zespole Opieki Zdrowotnej w Jarosławiu – Poradnia Uzależnień (SPZOZ poinformował MOPS o ucieczce podopiecznego), udziale w spotkaniach z psychologiem z oddziału rehabilitacji psychiatrycznej, poświęconych pomocy osobom dotkniętym chorobą psychiczną),
 - pedagogami, wychowawcami szkół podstawowych, gimnazjalnych, ponadgimnazjalnych, zawodowych oraz wyższych, np. w ramach realizowania posiłków dla uczniów wg uchwały Nr 221 Rady Ministrów z 10 grudnia 2013 r., dotyczącej *Pomocy państwa w zakresie dożywiania na lata 2014-2020* oraz w ramach pozyskiwania opinii na temat danego ucznia.
 - kuratorami Sądowymi, (zarówno zawodowymi jak i społecznymi), z Sądami Rejonowymi, radcą prawnym i pielęgniarką w ramach projektu „Jarosławskie Partnerstwa na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności”, doradcą zawodowym w ramach ww. projektu oraz na zasadzie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w Jarosławiu,
 - Powiatowym Urzędem Pracy, poprzez rozwijanie aktywnej polityki rynku pracy, przeciwdziałanie i zapobieganie bezrobociu, w celu odzyskania zdolności funkcjonowania w środowisku osób długotrwale bezrobotnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym,
 - Komendą Powiatową Policji (KPP) oraz Strażą Miejską (SM), która polegała na informowaniu tych jednostek o objęciu nadzorem wskazanych budynków mieszkalnych, w których np. organizowano libacje alkoholowe. W ramach „Akcji Zima” aktualne wykazy środowisk zagrożonych były przekazywane do KPP i SM celem monitorowania sytuacji w podanych rodzinach,
 - Powiatowym Ośrodkiem Wsparcia dla Osób z Zaburzeniami Psychicznymi, która polegała na wspólnym monitorowaniu rodzin i osób z zaburzeniami psychicznymi,
 - Komisją ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która polegała na kierowaniu osób uzależnionych od alkoholu na przymusowe leczenie odwykowe.
 - Społeczną Komisją Mieszkaniową, poprzez udział w niej pracownika socjalnego, której zadaniem było przygotowanie projektów list przydziału mieszkań socjalnych dla osób i rodzin najbardziej potrzebujących. Udział pracownika socjalnego w pracach Komisji umożliwił uzyskanie informacji o rodzinach nieobjętych do tej pory systemem pomocy społecznej i objęcie ich stosownym wsparciem. W latach 2012-2013 w efekcie udziału pracownika socjalnego w pracach Komisji zidentyfikowano około 40 osób/rodzin, którym MOPS przyznał pomoc w formie świadczeń pieniężnych i rzeczowych,
 - Poradnią Zdrowia Psychicznego, gdzie zatrudnieni psychologowie kierowali, w ramach programu *Trampolina*, osoby chętne, do grup terapeutycznych i w wyniku takich działań systemem pomocy społecznej objęto 3 nowe osoby,
 - Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, gdzie pracownicy tej placówki uczestniczyli w konferencjach organizowanych przez MOPS, dla matek samotnie wychowujących dzieci, jak i osób uwikłanych w przemoc w rodzinie (art. 119 ust. 1 pkt 7).
- Poprzez realizację Programów Aktywności Lokalnej (PAL), w tym *Jarosławskiego Partnerstwa na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności (Partnerstwa)* oraz Programu *Trampolina*, inicjowano nowe formy pomocy osobom i rodzinom mającym trudną sytuację życiową. W 2012 r. MOPS przystąpił do pilotażowego projektu pt. „Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji społecznej”.

skierowanego do osób bezdomnych oraz zagrożonych bezdomnością. Celem było przetestowanie poszczególnych standardów, tj. pracy socjalnej, mieszkalnictwa i pomocy doraźnej, zatrudnienia i edukacji, partnerstwa lokalnego oraz zdrowia i wypracowanie ogólnokrajowych norm w tym zakresie. Projekt realizowany był od kwietnia 2012 r. do sierpnia 2013 r., poszczególnymi działaniami objęto osoby bezdomne, przebywające w schronisku dla osób bezdomnych oraz osoby zagrożone bezdomnością (zagrożone wykluczeniem społecznym) z terenu miasta Jarosławia. W ramach projektu zatrudniono specjalistów: doradcę zawodowego, psychologa, radcę prawnego, pracownika socjalnego, pielęgniarkę, terapeutę uzależnień, konsolidując wsparcie dla ww. grup osób w postaci świadczenia usług na terenie schroniska oraz w ramach punktu informacyjno-konsultacyjnego. Ponadto uruchomiono łaźnię i ogrzewalnię niskoprogową, które dotychczas na terenie miasta nie funkcjonowały, a potrzebę ich utworzenia zasygnalizowano m.in. w przeprowadzonej wcześniej na terenie gminy miejskiej diagnozie środowiska. Przeprowadzono aktywizację zawodową i społeczną osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością, a także doprowadzono do usamodzielnienia osób bezdomnych. W trakcie realizacji projektu doradca zawodowy przyjął 67 klientów, opracował 25 indywidualnych planów działania i dla 25 osób przeprowadzono szkolenia zawodowe. „Program profilaktyczno-edukacyjny *Trampolina*, głos przeciwko przemocy w rodzinie” w ramach Programu Ochrony „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” był zbieżny z założeniami zawartymi w Gminnym Programie Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Miejskiej Jarosław na lata 2011-2020. Działaniami Programu objęto dzieci i młodzież wraz rodzicami, a także – poprzez przeprowadzoną kampanię medialną – innych mieszkańców miasta. Umożliwił on osobom uwięzionym w przemoc w rodzinie uczestniczenie w grupach wsparcia i w zajęciach, które rozwijały zainteresowania dzieci i młodzieży (zajęcia muzyczne, zajęcia biblioteczne, wyjazd do teatru) bądź też miały wymiar edukacyjny (np. szkolenie z zakresu pierwszej pomocy). Działaniami objęto uczniów szkół gimnazjalnych, którzy wspólnie z opiekunami uczestniczyli w konferencji nt. szeroko rozumianej przemocy (przemoc w rodzinie, rówieśnicza, w cyberprzestrzeni itp.). Nabytą wiedzę przekazali swoim rówieśnikom podczas zajęć szkolnych, w formie wykładów i przedstawienia. (art. 119 ust. 1 pkt 8).

- poprzez realizowanie w MOPS regionalnych i lokalnych programów pomocy społecznej ukierunkowanych na podniesienie jakości życia, w których pracownicy socjalni uczestniczyli w wyszukiwaniu osób i rodzin z rejonu, zawierali z nimi kontrakty socjalne, motywowali wybrane osoby i rodziny do realizacji zadań wynikających z danego programu, integrowali osoby i rodziny, które zmagaly się z podobnymi problemami (np. poprzez tworzenie grup wsparcia). MOPS uczestniczył w realizacji Projektu Operacyjnego Kapitał Ludzki – „Czas na aktywność w Gminie Miejskiej Jarosław”. W ramach tego projektu od 2008 r., realizowane są dwa narzędzia, tj.: kontrakt socjalny oraz Programy Aktywności Lokalnej. Adresatami były osoby bezrobotne lub/i nieaktywne zawodowo lub pracujące, w wieku aktywności zawodowej, zagrożone wykluczeniem społecznym. Realizowano nw. programy:

- a). Programy Aktywności Lokalnej „Aktywni Razem”, który skierowany był do grupy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, zamieszkującej bloki socjalne przy ul. Wróblewskiego,
- b). PAL „Rodzicielstwo - moja pasja!”, kierowany do rodzin niepełnych, zamieszkałych na terenie miasta Jarosławia, w szczególności do zagrożonych wykluczeniem społecznym,

- c). PAL „Budzimy śródmieście”, skierowany był zagrożonych wykluczeniem społecznym osób zamieszkujących Rynek i okoliczne ulice,
- d). PAL „Wszędzie dobrze, ale w domu bezpiecznie”, skierowany był do osób uwikłanych w przemoc w rodzinie,
- e). Program wspierania rodziny dla Gminy Miejskiej Jarosław na lata 2013-2015, skierowany do rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczych oraz do przedstawicieli służb i instytucji pracujących na rzecz dziecka i rodziny,
- f). Program Pomocy Najbardziej Potrzebującym – PEAD, realizowany we współpracy z Polskim Komitetem Pomocy Społecznej Stowarzyszenie Charytatywne Zarząd Okręgowym w Jarosławiu. Założeniem tego Programu jest udzielanie systematycznego, comiesięcznego wsparcia w formie żywności najuboższym osobom z terenu miasta Jarosławia. Zadaniem pracownika socjalnego jest opracowanie imiennego wykazu osób do pomocy w ramach PEAD. W 2012 r. z pomocy żywnościowej skorzystało 5.300 osób, w 2013 r. – 5.266 osób (art. 119 ust. 1 pkt 9).

Przedstawiciele dwóch gminnych ops z terenu województwa podkarpackiego kontaktowali się z MOPS w celu skonsultowania działań podejmowanych w ramach programu *Trampolina*.

(dowód: akta kontroli str. 521-536)

Analiza 10 wniosków beneficjentów pomocy społecznej, złożonych o jej udzielenie wykazała, iż pracownicy socjalni przeprowadzili rodzinne wywiady środowiskowe zgodnie z postanowieniami art. 107 ustawy o pomocy społecznej oraz § 2 rozporządzeń Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 stycznia 2011 r.⁸ i z dnia 8 czerwca 2012 r.⁹ w sprawie rodzinnego wywiadu środowiskowego.

(dowód: akta kontroli str.663-664)

Analiza dokumentacji 5 beneficjentów pomocy społecznej, którym MOPS udzielił wsparcia po otrzymaniu informacji od innych podmiotów wykazała, że wywiady zostały przeprowadzone niezwłocznie po otrzymaniu zawiadomień, tj. w terminie wymaganym przepisem cyt. rozporządzeń.

(dowód: akta kontroli str. 665-666)

3.4 W latach 2012 – 2013 wystąpiły przypadki udzielenia pomocy finansowej osobom bądź rodzinom, którym wcześniej wydano decyzje odmowne. W 2012 r. zanotowano 3, natomiast w roku 2013 – 4 takie przypadki. Spowodowane to było:

- zmianą, od dnia 1 października 2012 r., kryterium dochodowego do udzielenia wnioskowanego świadczenia – 3 przypadki, (decyzje MOPS nr.: MOPS.Z.5017.41.KSN.2013; .Z.5020.1475.2012.PK; MOPS.W.5012.2013.AB.

- udzieleniem innego świadczenia, tj. w ramach programu rządowego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, w którym zastosowano kryterium dochodowe w wysokości 150 %, zamiast wnioskowanego przez stronę zasiłku stałego, wobec niespełnienia przez rodzinę kryterium dochodowego z ustawy o pomocy społecznej (art. 8 ust. 1 pkt 2), tj. przekroczenia tego kryterium – 2 przypadki (decyzje MOPS nr.: MOPS.W.5012.2013.BT; MOPS.W.5017.513.2013.AB;

⁸ Dz. U. Nr 27, poz. 138

⁹ Dz. U. z 2012 r., poz. 712

- udzieleniem innego świadczenia, tj. specjalnego zasiłku celowego na zaspokojenie szczególnej potrzeby, tj. zakupu aparatu słuchowego, zamiast wnioskowanego przez stronę zasiłku stałego, wobec niespełnienia przez nią kryterium dochodowego z ustawy o pomocy społecznej (art. 8 ust. 1 pkt 2), MOPS. W.5012.2012.AB;

- udzieleniem innego świadczenia, w ramach programu rządowego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, w którym zastosowano kryterium dochodowe w wysokości 150 %, zamiast wnioskowanego przez stronę zasiłku okresowego, wobec niespełnienia przez rodzinę kryterium dochodowego z ustawy o pomocy społecznej (art. 8 ust. 1 pkt 2), tj. przekroczenie tego kryterium, MOPS.W.5023.1429.2012.BC; (dowód: akta kontroli str. 537)

3.5 Pracownicy socjalni, jako autorzy i osoby realizujące programy aktywności lokalnej, programy osłonowe i projekty przeciw wykluczeniom dostosowywali działania w ww. programach i projektach do potrzeb klientów MOPS w Jarosławiu. Odbiorcami były każdorazowo grupy społeczne szczególnie zagrożone wykluczeniem społecznym, tj. mieszkańcy bloków socjalnych, osoby samotnie wychowujące dzieci, młodzież i osoby dorosłe dotknięte lub zagrożone przemocą w rodzinie. Istotnym było zastosowanie właściwych form wsparcia, aby uzyskać pozytywne efekty uczestnictwa. Na etapie tworzenia programów, przeprowadzono rozmowy z klientami MOPS oraz przedstawicielami innych instytucji pomocowych, nt. potrzeb grup społecznych, które planowano objąć wsparciem w Programach, np. poprzez kontakty i rozmowy z nauczycielami i pedagogami w 2013 r. do programu *Trampolina* włączono uczniów szkół gimnazjalnych, a w 2014 r. szkół ponadgimnazjalnych. Rodzice dzieci uwikłanych w przemoc w rodzinie, nacisk kładli na wskazanie nowych form spędzania czasu wolnego połączonych z działaniami profilaktycznymi. Ich sugestie zostały uwzględnione w projektach. Psychologowie współpracujący z MOPS, zwracali uwagę na potrzebę objęcia wsparciem w postaci uczestnictwa w „szkole rodziców”, osób uwikłanych w przemoc w rodzinie. Ich propozycje znalazły odzwierciedlenie w trakcie realizacji projektu *Trampolina*.

Informację o możliwości aplikowania o dofinansowanie w ramach Programu Osłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” w 2012 r. uzyskano z Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie, a w 2013 r. – ze strony MPiPS.

Minister Pracy i Polityki Społecznej określił trzy priorytety, w ramach których będą mogły być dofinansowane działania wynikające z realizacji ww. Programu. W 2012 r. zdecydowano się na aplikowanie o dofinansowanie działań wynikających z Priorytetu III – *Udzielanie pomocy dzieciom i młodzieży z rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą w rodzinie*. Wnioski o wsparcie finansowe złożono na wzorze formularza będącego załącznikiem ogłoszonego przez MPiPS konkursu ofert na realizację ww. Programu Osłonowego. Wszystkie informacje zawarte w formularzu, tj. nazwa, charakterystyka projektu, cel główny, cele szczegółowe, zakres działań instytucji zaangażowanych w realizację Programu, uzasadnienie potrzeby realizacji, uzasadnienie wyboru i charakterystyka proponowanych działań, zakładane rezultaty projektu były zgodne z ogólnymi założeniami Programu Osłonowego. Założenia, działania i sposób realizacji Programu były inwencją własną jego autorów, tj. pracowników MOPS.

(dowód: akta kontroli str.355-367; 521-522; 539-577)

Pani Monika Chruściel – kierownik działu Pomocy Środowiskowej oświadczyła, że opracowania, z definicji, mają charakter sformalizowanych procedur, narzucających określone działania. Ośrodek wychodzi z założenia, że przypadek każdego klienta

pomocy społecznej jest indywidualny i wymaga takiego też podejścia. Biorąc pod uwagę specyfikę pracy pracowników socjalnych, szczególnie w przypadkach nagłych interwencji, posunięciem nieuzasadnionym byłoby zamykanie działań w ramach procedur. Pracownicy socjalni przez 24 lata działalności opisali wypracowali szereg dobrych praktyk, które wykorzystywane są do rozwiązywania trudnych sytuacji życiowych naszych klientów. Wypracowane, dobre praktyki nie mają charakteru sformalizowanego, są efektywnie wykorzystywane. Praktyki te charakteryzują się zarówno indywidualnym podejściem do potencjalnego klienta, jak też przyjmują formę zorganizowanych akcji.

W okresie zimowym, z myślą o osobach bezdomnych, pracownicy socjalni realizowali zadania pn. „Akcja zima”. Były to działania cykliczne o charakterze prewencyjnym, polegające na monitorowaniu miejsc przebywania osób bezdomnych w miesiącach zimowych. Poprzez te czynności zapobiegano negatywnym skutkom przebywania w niskich temperaturach oraz identyfikowano miejsca potencjalnego zagrożenia pożarem oraz zaczadzenia się osób. Adresatami projektu socjalnego „Akcja Zima” są osoby bezdomne przebywające m.in. na terenach kolejowych, na klatkach schodowych, piwnicach, strychach oraz w pomieszczeniach niemieszkalnych, w pustostanach, altanach działkowych, kanałach ciepłowniczych. Projekt realizowany jest przez MOPS we współpracy z KPP oraz Strażą Miejską. Pracownicy socjalni kontrolując swoje rejony, sporządzali listy środowisk zagrożonych, które przekazywali tym instytucjom, a funkcjonariusze policji oraz Straży Miejskiej, w godzinach wieczornych i nocnych, patrolowali te miejsca i środowiska. W okresach występowania bardzo niskich temperatur, w godzinach urzędowania, pracownicy socjalni wspólnie z funkcjonariuszami policji kontrolowali środowiska szczególnie zagrożone pod kątem przebywania w nich osób narażonych na zamarznięcie. Osoby z list środowisk zagrożonych były informowane o formach pomocy, zasadach ich udzielania, możliwości skorzystania ze schronienia w placówkach dla osób bezdomnych oraz gorącego posiłku. W sytuacjach niecierpiących zwłoki zapewniano osobom bezdomnym miejsca noclegowe, bądź w uzasadnionych sytuacjach wzywano pogotowie ratunkowe. Bezdomni informowani byli o zagrożeniach związanych z niewłaściwym sposobem ogrzewania pomieszczeń w sezonie zimowym oraz o zagrożeniach wynikających z nadużywania alkoholu. W zimie, pracownicy socjalni wyszukiwali osoby, którym należałoby udzielić pomocy w postaci zabezpieczenia opału na zimę. Pracownicy socjalni – na podstawie znamion zewnętrznych np. zamarznięte szyby w oknach, brak dymu z komina w zamieszkałych domostwach – wchodził do środowisk i informowali mieszkańców o możliwości skorzystania z różnorodnych form wsparcia oferowanego przez MOPS (np. w formie pomocy finansowej, rzeczowej, usługowej czy pracy socjalnej). Dotarcie do osób przebywających bądź zamieszkujących w środowiskach zagrożonych było utrudnione ze względu np. na alkoholizm czy brak chęci współpracy z pracownikiem socjalnym. Do osób ze środowiska zagrożonych, które potencjalnie mogły wymagać wsparcia, pracownicy socjalni wysyłali informację o możliwości otrzymania pomocy w postaci schronienia, posiłków, opału na zimę.
(dowód: akta kontroli str.578-594)

Zadaniem Zespołu Interdyscyplinarnego – powołanego na podstawie ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie – jest integrowanie i koordynowanie działań różnych jednostek, podmiotów oraz specjalistów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności przez: diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie, mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku, inicjowanie

interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie, rozpowszechnienie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym oraz inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie. Do prac Zespołu powołani zostali przedstawiciele: MOPS, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Komendy Powiatowej Policji, Oświaty, Ochrony Zdrowia, Organizacji Pozarządowych, Kuratorzy sądowi, co skutkowało nawiązaniem współpracy pomiędzy tymi instytucjami. Zespół składał się z 16 osób i obradował na posiedzeniach otwartych. W 2013 r. odbyły się 4 posiedzenia Zespołu Interdyscyplinarnego do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie, na których m.in: omówiono procedury dotyczące Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ofiar Przemocy; powołano grupę roboczą ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz grupy robocze realizujące indywidualny plan pomocy; przedstawiono przypadki rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie oraz omówiono możliwe formy pomocy; przeprowadzono szkolenie członków Zespołu Interdyscyplinarnego. Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie skierowany był do służb społecznych, instytucji, organizacji pozarządowych, a także do lokalnej społeczności Miasta Jarosławia oraz do wszystkich tych, którzy, na co dzień byli świadkami przemocy, doznali przemocy lub też ją stosowali. Miał on charakter zarówno profilaktyczny jak i edukacyjny.
(dowód: akta kontroli str. 324-343; 595-596; 974-1016)

Od stycznia 2013 r. MOPS realizuje zadanie, które zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* obowiązywać będzie od 1 stycznia 2015 r., w formie zatrudnienia asystenta rodziny do pracy z rodzinami przejawiającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W lutym 2013 r. MOPS przystąpił do resortowego programu wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej na rok 2013 „Asystent rodziny” ogłoszonego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej i pozyskał środki na zatrudnienie asystenta rodziny w wysokości 19.803 zł. W 2013 r. asystent rodziny sprawował pieczę nad 14 rodzinami. Jednocześnie w ramach PO KL - Programu Aktywności Lokalnej w miesiącach IV- XII. 2013 r. został zatrudniony drugi asystent rodziny, który wspierał 10 rodzin. Praca asystenta rodziny polegała na udzieleniu wsparcia rodzinie, wyposażenia jej w umiejętności, które pozwolą na samodzielne funkcjonowanie w przyszłości, tj. radzenie sobie z trudnościami życiowymi, a przede wszystkim sprawowanie właściwej opieki nad dziećmi. Głównym zadaniem pracy asystenta jest niedopuszczenie do oddzielenia dzieci od rodziny oraz podjęcie działań zmierzających do zażegnania kryzysu w rodzinie.
(dowód: akta kontroli str.873-962; 974-1016)

3.6 W MOPS wypracowano szereg dobrych praktyk, pozwalających dotrzeć do osób mających trudności z ujawnieniem swoich potrzeb, możliwych do zaspokojenia przez pomoc społeczną. Dobre praktyki nie zostały skatalogowane i nie miały one formy pisemnej. Dobrymi praktykami były przede wszystkim:

- realizowane w okresie objętym kontrolą programy pomocowe dla osób zagrożonych lub wykluczonych społecznie, w tym utworzenie na terenie MOPS punktu informacyjno-konsultacyjnego dla osób bezdomnych i osób zagrożonych bezdomnością, w którym dyżurowali doradca zawodowy, prawnik, psycholog i pracownik socjalny MOPS,
- zawarcie i realizacja postanowień umów i porozumień o współpracy z innymi podmiotami posiadającymi informacje o potencjalnych beneficjentach pomocy społecznej,
- współpraca i aktywne wykorzystywanie informacji posiadanych przez inne podmioty, z którymi nie zawarto formalnych umów czy porozumień np. z Zespołem Kuratorskiej Służby Sądowej, Centrum Opieki Medycznej, szkołami, Domem

- Dziecka, fundacjami, Biurem Rzecznika Praw Dziecka, Komendą Powiatową Policji, Strażą Miejską, Społeczną Komisją Mieszkaniową, Poradniami: Zdrowia Psychicznego i Psychologiczno-Pedagogiczną,
- rozwijanie działań samopomocowych wśród społeczności lokalnej oraz aktywizacja pomocy sąsiedzkiej,
 - informowanie lokalnej społeczności o podmiotach i instytucjach oferujących pomoc potrzebującym oraz o formach możliwej pomocy za pomocą stron internetowych, prasy, lokalnych mediów (radia i TV), także poprzez uczestnictwo w konferencjach, seminariach, panelach dyskusyjnych oraz zamieszczanie stosownych informacji, także w formie plakatów, w miejscach ogólnie dostępnych, w tym w siedzibie MOPS,
 - organizowanie wspólnych z Policją i Strażą Miejską patroli miejsc gromadzenia się osób bezdomnych zwłaszcza w okresie zimowym,
 - zatrudnienie dwóch asystentów rodziny (pomimo braku obowiązku prawnego), którzy współpracowali m.in. z personelem Środowiskowego Ogniska Wychowawczego Towarzystwa Przyjaciół Dzieci, Świetlicą Środowiskową Stowarzyszenia „Rodzina Kolpinga” oraz Świetlicą Socjoterapeutyczną im. Anny Jenke w zakresie wymiany informacji, dotyczących rodzin dzieci korzystających ze świadczeń udzielanych w tych placówkach,
 - utworzenie i coroczna aktualizacja list osób i rodzin (środowisk) zagrożonych i wymagających udzielenia pomocy społecznej oraz informowanie ich o formach pomocy, zasadach udzielania, możliwości skorzystania ze schronienia, czy ciepłego posiłku. (prowadzenie) bazy danych (rejestrów)
- (dowód: akta kontroli str. 974-1016)

Ustalone
nieprawidłowo
ści

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

Od dnia 1 września 2013 r. na terenie Gminy jeden pracownik socjalny przypadał na więcej niż 2.000 mieszkańców, co naruszało wymóg określony w art. 110 ust. 11 ustawy o pomocy społecznej.

Pan Stanisław Słota – dyrektor MOPS wyjaśnił, że na dzień 31 sierpnia 2013 r. zatrudnionych było 20 pracowników przy liczbie mieszkańców – 38.382. Na jednego pracownika socjalnego przypadało 1.919 mieszkańców. Od dnia 1 września 2013 r. osoba będąca pracownikiem socjalnym, została zatrudniona na stanowisku asystenta rodziny. Tym samym liczba pracowników socjalnych zmniejszyła się do 19 osób, co spowodowało, że 2.020 mieszkańców przypadało na jednego pracownika socjalnego. Na dzień 27 czerwca br., liczba mieszkańców miasta zmniejszyła się jednak do 38.202 osób i tym samym na jednego pracownika socjalnego przypadało 2.011 mieszkańców. Na terenie miasta zauważa się spadek liczby mieszkańców. Jest to spowodowane m.in. starzeniem się społeczeństwa, migracjami osób na tereny wiejskie, graniczące z miastem oraz wyjazdami za granicę. Pomocą dla pracowników socjalnych jest zatrudnienie 2 asystentów rodziny (od pierwszego lipca trzech). Wyjaśnił ponadto, że kierownik Działu Pomocy Środowiskowej posiada uprawnienia pracownika socjalnego.

(dowód: akta kontroli str.538)

4. Wykorzystanie informacji wynikających z dobrych praktyk, wskazujących sposoby dotarcia do osób, które mają trudności z ujawnieniem swoich potrzeb, możliwych do zaspokojenia przez szeroko rozumianą pomoc społeczną.

Opis stanu faktycznego

4.1 MOPS należycie wykorzystywał informacje w zakresie potrzeb społecznych – zarówno własne jak i przekazywane do MOPS przez inne podmioty – udzielając osobom potrzebującym stosownej pomocy. Informacje były pozyskiwane od szeregu instytucji wymienionych w treści niniejszego wystąpienia pokontrolnego, a także innych podmiotów, w tym od osób prywatnych, najczęściej sąsiadów bądź rodzin osób wymagających objęcia pomocą społeczną. W każdym ze zbadanych przypadków MOPS przeprowadził rzetelne wywiady środowiskowe i udzielił możliwej pomocy. Wydział Polityki Społecznej Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie przekazywał do MOPS corocznie zaktualizowaną bazę danych dotyczącą placówek udzielających wsparcia osobom potrzebującym oraz procedurę postępowania z osobami bezdomnymi wymagającymi pomocy w okresie zimowym. W celu pozyskania informacji o potrzebach osób wymagających objęcia pomocą oraz zapewnienia zabezpieczenia tych potrzeb, MOPS zawarł szereg umów i porozumień (przedstawionych w pkt. 1.4., 3.1., 3.3., 3.5., 4.2. niniejszego wystąpienia pokontrolnego), służących realizacji ww. celu.
(dowód: akta kontroli str. 235-268; 414; 521-536; 578-594; 663-666; 694-736; 963-971)

4.2 W dniu 18 czerwca 2009 r. MOPS zawarł porozumienie z Powiatowym Urzędem Pracy w Jarosławiu (PUP), w którym zapisano m.in., że mając na względzie interesy klientów wspólnych (korzystających z pomocy społecznej jak i wsparcia urzędu pracy) skuteczne ich wprowadzanie na rynek pracy jest możliwe tylko dzięki komplementarności usług aktywizacyjnych. Porozumieniem tym ustalono zasady współpracy i postępowania:

- z klientami instytucji pomocy społecznej i PUP w zakresie wymiany informacji o klientach i planowanych działaniach aktywizujących zawodowo, w celu realizacji zadań określonych w art. 50 ust. 2 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz w ustawie o *pomocy społecznej*,
- przy realizacji i finansowaniu prac społecznie użytecznych,
- w zakresie upowszechniania usług pośrednictwa pracy, upowszechniania informacji o usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowania zawodowego dorosłych, stażach, organizacji robót publicznych oraz zatrudnieniu socjalnym.

Podstawą prawną zawarcia przedmiotowego porozumienia stanowiły przepisy art. 50 ust. 2 i 3 oraz art. 49 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, zgodnie z którymi bezrobotnym, korzystającym ze świadczeń pomocy społecznej, powiatowy urząd pracy w okresie 6 miesięcy od dnia utraty prawa do zasiłku z powodu upływu okresu jego pobierania, a w przypadku bezrobotnych bez prawa do zasiłku w okresie 6 miesięcy od dnia rejestracji:

1. powinien przedstawić propozycję zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, szkolenia, stażu, odbycia przygotowania zawodowego dorosłych, zatrudnienia w ramach prac interwencyjnych, robót publicznych lub
2. na wniosek ośrodka pomocy społecznej może skierować do uczestnictwa w kontrakcie socjalnym, indywidualnym programie usamodzielnienia, lokalnym programie pomocy społecznej, o których mowa w przepisach o *pomocy społecznej*, lub uczestnictwa w indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego, o którym mowa w przepisach o zatrudnieniu socjalnym.

W przypadku, o którym mowa w art. 50 ust. 2 pkt 2 ustawy o promocji /.../, powiatowy urząd pracy oraz ośrodek pomocy społecznej były obowiązane informować się wzajemnie o planowanych działaniach wobec bezrobotnych w trybie określonym w zawartym porozumieniu. Strony porozumienia zobowiązały się do współdziałania, m.in. w zakresie wymiany informacji na temat uczestników i form wsparcia. MOPS i urząd pracy miały wydawać osobom bezrobotnym, spełniającym warunki wynikające z przepisu art. 49 cyt. ustawy, skierowania do uczestnictwa w: kontrakcie socjalnym, indywidualnym programie usamodzielniania, lokalnym programie pomocy społecznej lub uczestnictwa w indywidualnym programie zatrudnienia socjalnego, według wzorów 1 i 2, stanowiących załączniki do porozumienia.

(dowód: akta kontroli str. 212-223)

MOPS realizował zapisy cyt. porozumienia i występował do PUP z zapytaniami czy wytypowane przez MOPS osoby spełniają ustawowe wymogi do objęcia skierowaniem przez PUP, zgodnie z przepisami art. 50 ust. 2 pkt 2 ustawy o promocji zatrudnienia /.../. Zapytania dotyczyły możliwości skierowania do aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych, w tym bezdomnych i zagrożonych bezdomnością w ramach kontraktów socjalnych, poprzez uczestnictwo w szkoleniach zawodowych (np. operator koparko-ladowarki, trening kompetencji i umiejętności społecznej, indywidualne poradnictwo zawodowe) oraz w stażach zawodowych, czy poprzez wykonywanie prac społecznie użytecznych.

(dowód: akta kontroli str.737-775)

W latach 2012–2013, na podstawie przepisu art. 2 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej, MOPS współpracował z nw. podmiotami:

- *Polskim Komitetem Pomocy Społecznej*. W porozumieniu z dnia 10.12.2010 r. z PKPS, MOPS realizował *Program Pomocy Najbardziej Potrzebującym – PEAD*. Celem Programu było udzielanie systematycznego, comiesięcznego wsparcia w formie żywności najuboższym osobom. Żywność była wydawana w „Punkcie 1 Grosz” przy ul. Bandurskiego, na podstawie imiennych wykazów osób i rodzin z terenu miasta Jarosławia, opracowanych przez MOPS. Wydawano mąkę, cukier, mleko, kasze, makaron, masło, sery, ciastka, dżemy, konserwy itp. Opracowując imienny wykaz osób chętnych do przyjęcia pomocy w ramach PEAD, pracownicy socjalni MOPS mieli możliwość dotarcia do osób nieobjętych dotychczas systemem pomocy społecznej, a wymagających dodatkowego wsparcia w postaci świadczeń pieniężnych, rzeczowych czy w formie usług opiekuńczych. W 2012 r. z pomocy w tej formie skorzystało 5.300 osób, wydano 326 ton żywności, w 2013 r. odpowiednio – 5.266 osób i 280 ton żywności.

Współpraca z PKPS, *Stowarzyszeniem Opiekuńczym „Pomoc”* oraz *Polskim Czerwonym Krzyżem Zarząd Rejonowy* w Jarosławiu obejmowała także realizację usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych oraz specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Pracownicy socjalni MOPS współpracowali z opiekunkami zatrudnionymi przez ww. instytucje w celu zabezpieczenia potrzeb i rozwiązywania problemów osób korzystających z usług opiekuńczych. W ich efekcie podejmowane były działania polegające na pracy socjalnej, kontaktach z innymi instytucjami oraz przyznawaniem świadczeń pieniężnych. Przedstawiciele Stowarzyszenia Opiekuńczego „Pomoc” brali udział w akcjach charytatywnych na terenie miasta, współorganizowanych przez MOPS.

W 2012 r. z usług opiekuńczych w ww. trzech pomiotach skorzystały łącznie 134 osoby, a w 2013 r. – 204 osoby, ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób, które z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymagały pomocy innych osób skorzystało odpowiednio 10 i 20 osób, a ze specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi skorzystały – odpowiednio 32 i 31 osób.

- *Polskim Stowarzyszeniem na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Koło w Jarosławiu*. Współdziałanie z PSOUU opierało się na współpracy z działającymi w strukturach Stowarzyszenia: Środowiskowym Domem Samopomocy i Ośrodkiem Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczym i polegało na wymianie informacji dotyczących osób wymagających objęcia wsparciem ŚDS. Podejmowano wspólne działania, także w terenie, mające na celu udzielenie pomocy w rozwiązaniu trudnych sytuacji uczestników zajęć w ŚDS, a z OREW – wymianie informacji dotyczących rodzin dzieci uczęszczających do placówki. Zawarte zostały umowy o powierzeniu realizacji zadania publicznego, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o *działalności pożytku publicznego i wolontariacie*¹⁰.
- *Zakładami Opiekuńczo-Lecznicznymi*. Współpraca pracowników socjalnych z przedstawicielami ZOL polegała na wyszukiwaniu miejsc w ww. placówkach dla osób potrzebujących. Ze względu na specyfikę pomocy, dostosowaną do indywidualnych przypadków, w których wymagane jest natychmiastowe udzielenie wsparcia, podejmowane działania miały charakter nieformalny, dokumentowane były w formie notatek służbowych. W efekcie w ZOL- ach umieszczano osoby wymagające takiej pomocy ze względu na stan zdrowia.
- *Podmiotami świadczącymi długoterminową opiekę lekarską*. W ramach dobrych praktyk pracownicy socjalni często korzystali z pomocy podmiotów utworzonych przez Narodowy Fundusz Zdrowia w ramach opieki długoterminowej. Osoby po wyjściu ze szpitala, leżące, wymagające fachowej pielęgnacji, oczekujące na miejsce w ZOL, Domu Pomocy Społecznej lub na rekonwalescencję, objęte były pomocą pielęgniarek zatrudnionych w ramach pomocy długoterminowej. Pielęgniarki te były również wsparciem dla opiekunek środowiskowych, świadczących usługi opiekuńcze.
- *Fundacją Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II „Wzrastanie”*. Współpraca realizowana była na podstawie umowy o powierzeniu realizacji zadania publicznego zgodnie z przepisami ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o *działalności pożytku publicznego i wolontariacie*. Polegała na zapewnianiu schronienia, gorącego posiłku i odzieży osobom potrzebującym z terenu miasta Jarosławia. W latach 2012 – 2013 r. w ramach realizowanego projektu „Jarosławskie Partnerstwo na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności”, MOPS współtworzył wraz z ww. Fundacją Partnerstwo Lokalne. Podpisano umowę partnerską określającą podział zadań i obowiązków między partnerami. Projekt był skierowany do osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. Powstała baza danych dotycząca tej kategorii osób w postaci kart osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. W efekcie rozbudowano infrastrukturę, objęto specjalistycznym wsparciem i szkoleniami osoby bezdomne i zagrożone bezdomnością. Schronisko dla bezdomnych mężczyzn posiada stałych 50 miejsc z możliwością przyjęcia dodatkowo w okresie jesienno-zimowym 20 osób. W 2012 r. MOPS skierował do schroniska 9 osób, a w 2013 r. – 10.
- *Stowarzyszeniem Św. Brata Alberta Koło w Jarosławiu*. Współpraca obejmowała zapewnienie schronienia, gorącego posiłku i odzieży osobom potrzebującym z terenu miasta Jarosławia na podstawie umowy o powierzeniu realizacji zadania

¹⁰ Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536 ze zm.

publicznego zgodnie z przepisami ustawy o *działalności pożytku publicznego i wolontariacie*. MOPS, w ramach współpracy, kierował osoby potrzebujące do kuchni stowarzyszenia w celu skorzystania z gorącego posiłku oraz suchego prowiantu. Współpraca obejmowała również wymianę informacji ze Schroniskiem dla Bezdomnych Kobiet w Jarosławiu przy ul. Jasnej 4. Schronisko dla bezdomnych kobiet posiada 32 stałe miejsca, z możliwością przyjęcia dodatkowo w okresie jesienno-zimowym 6 kobiet.

- *Innymi fundacjami*. Pracownicy MOPS angażowali się w pomoc osobom potrzebującym, poprzez opiniowanie ich starań o przyznanie dotacji od różnego rodzaju fundacji np. POLSAT, TVN, VOTUM, Anny Dymnej. Dzięki podejmowaniu takich działań, pomocą obejmowano również te rodziny, dla których powodem do zwrócenia się o pomoc była konieczność uzyskania poparcia przy staraniu się o pomoc finansową od danej fundacji.
- *Parafiami*. MOPS współpracował z parafiami z terenu miasta Jarosławia w ramach prowadzonej Akcji „Pomóż dzieciom przetrwać zimę” Współpraca w tym zakresie polegała m.in. na odczytywaniu komunikatów przez księży i zachęcaniu do udziału w akcji. Informowano o funkcjonowaniu świetlic środowiskowych (uczestniczących w programie wspierania rodziny) prowadzonych przez *Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Archidiecezji Przemyskiej im. Św. Józefa Sebastiana Pelczara*, przy parafiach: Matki Bożej Bolesnej, NMP Królowej Polski oraz Bożego Ciała. Współpraca polegała m.in. na wymianie informacji na temat dzieci korzystających ze świetlicy i ich rodzin.
- *Ochotniczym Hufcem Pracy*. W ramach realizacji projektu „Jarosławskie Partnerstwo na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności” w 2012 r. nawiązano współpracę z OHP Jarosław, dot. wymiany doświadczeń i informacji. Porozumienie podpisano 5 lutego 2013 r. W efekcie współpracy skierowano osoby zagrożone bezdomnością na szkolenie, a także do Punktu Pośrednictwa Pracy i Ośrodka Szkolenia Zawodowego w celu uzyskania odpowiedniego wsparcia w poszukiwaniu pracy. MOPS informował osoby bezdomne i zagrożone bezdomnością o usługach realizowanych przez OHP.
- *Towarzystwem Przyjaciół Dzieci*. MOPS współpracował przy typowaniu dzieci na kolonie letnie oraz dofinansowaniu ich pobytu. W latach 2012 i 2013 w efekcie współpracy na kolonie letnie wyjechały dzieci z najuboższych rodzin. Asystent rodziny współpracował z personelem Środowiskowego Ogniska Wychowawczego TPD w zakresie wymiany informacji dotyczącej rodzin dzieci korzystających z ogniska.
- *Świetlicą Środowiskową Stowarzyszenia „Rodzina Kolpinga” oraz Świetlicą Socjoterapeutyczną im. Anny Jenke* w Jarosławiu. Placówki te uczestniczyły w programie wspierania rodziny. Asystent rodziny MOPS współpracował z personelem świetlic w zakresie wymiany informacji dot. rodzin dzieci korzystających z placówki i ewentualnych interwencji.
- *Polskim Związkiem Emerytów, Rencistów i Inwalidów oraz Podkarpackim Oddziałem Wojewódzkim Polskiego Stowarzyszenia Diabetyków*. MOPS w porozumieniu z tymi podmiotami kwalifikował osoby do pomocy żywnościowej w ramach programu PEAD.

(dowód: akta kontroli str.208-234; 309-314; 324-343; 521-531; 667-671; 800-962; 974-1016)

4.3. Pracownicy MOPS wymieniali doświadczenia z pracownikami innych instytucji pomocowych w trakcie szkoleń, seminariów, konferencji oraz wyjazdów studyjnych, organizowanych przez m.in. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Rzeszowie, Wojewódzki Urząd Pracy w Rzeszowie, Urząd Marszałkowski w Rzeszowie oraz Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich jako Instytucji Wdrażającej działania: 1.1

Wsparcie systemowe instytucji rynku pracy, 1.2 Wsparcie systemowe instytucji pomocy i integracji społecznej, 1.3 Ogólnopolskie programy integracji i aktywizacji zawodowej. W 2012 r. pracownicy MOPS uczestniczyli łącznie w 34 spotkaniach i szkoleniach, a w 2013 r. – w 41. Do wymiany doświadczeń oraz wskazania obszarów wymagających większego nakładu pracy wszystkich instytucji pomocowych dochodziło podczas konferencji, organizowane przez MOPS w ramach realizowanych projektów. Do udziału w konferencjach byli zapraszani przedstawiciele władz miejskich oraz innych instytucji i organizacji, funkcjonujących na terenie miasta Jarosławia. W 2012 i 2013 roku MOPS zorganizował n.w. konferencje:

- inaugurującą projekt Pilotażowego wdrażania standardów usług w zakresie bezdomności i przetestowania Modelu Gminnego Standardu Wychodzenia z Bezdomności,
- podsumowującą realizację projektu pt. Program profilaktyczno – edukacyjny „Trampolina” – głos przeciwko przemocy w rodzinie (w 2012 i 2013 r.),
- profilaktyczno-edukacyjną, zorganizowaną w ramach projektu „Rodzicielstwo moja pasja!”,
- „Mówimy nie przemocy” dla uczniów szkół gimnazjalnych w Jarosławiu,
- prezentującą działania Jarosławskiego Partnerstwa na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności.

W 2012 r. odbyło się szkolenie pt. „Procedura „Niebieskiej Karty” – jak realizować zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w kontekście nowej sytuacji prawnej. W szkoleniu uczestniczyły przedstawiciele instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny z terenu miasta Jarosławia – łącznie 57 osób. Szkolenie realizowane było przez Studio Profilaktyki Społecznej Niepublicznej Placówki Doskonalenia Nauczycieli z siedzibą w Krakowie.

(dowód: akta kontroli str.672-693)

4.4. MOPS promował swoją działalność w prasie lokalnej i regionalnej, w której ukazywały się artykuły opisujące bieżące wydarzenia i podejmowane akcje. Nawiązano współpracę z „Gazetą Jarosławską” oraz „Biuletynem Informacyjnym Miasta Jarosławia”. Informacje o działalności MOPS można uzyskać na stronie internetowej <http://jaroslaw.naszops.pl> oraz na stronie Urzędu Miasta Jarosławia <http://www.jaroslaw.pl/> w zakładce „na bieżąco” – aktualności/wydarzenia. Własną stroną internetową, utworzoną na czas realizacji projektu Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności, prowadziło również Partnerstwo Lokalne na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności. W 2012 r. z inicjatywy pracowników socjalnych realizujących projekty: „Trampolina” – głos przeciwko przemocy w rodzinie oraz „Jarosławskie Partnerstwo na rzecz Wychodzenia z Bezdomności”, w rozgłosni Archidiecezji Przemyskiej Radio „FARA”, odbyły się dwie audycje radiowe poświęcone problematyce bezdomności i przemocy w rodzinie. Także w 2012 r. TV Rzeszów przedstawiła dokument poświęcony wspólnym działaniom MOPS w Jarosławiu i Fundacji Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II „Wzrastanie”, na rzecz osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. Przystąpienie do realizacji projektu „Jarosławskie Partnerstwa na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności” umożliwiło w latach 2012 – 2013 promocję MOPS w całym kraju. Pracownicy socjalni realizujący projekt brali udział w konferencjach i seminariach ogólnopolskich, podczas których aktywnie uczestniczyli w panelach dyskusyjnych na stronie internetowej www.gswb.otwartedrzwi.pl W 2013 r. Pomorskie Forum na Rzecz Wychodzenia z Bezdomności wydało publikację pt. „Model Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności w Partnerstwach Lokalnych – doświadczenia”, zawierającą również doświadczenia z wdrażania projektu „Jarosławskie partnerstwo na rzecz wychodzenia z bezdomności” (publikacja ta w wersji elektronicznej dostępna jest pod adresem: <http://standardypomocy.pl> www.pfwb.org.pl/publikacje).

MOPS od 10 lat jest koordynatorem i współorganizatorem ogólnopolskiej akcji charytatywnej „Pomóż Dzieciom Przetrwać Zimą”. Akcja cieszy się dużym zainteresowaniem, przede wszystkim dzięki jej popularyzacji przez media, szczególnie Polskie Radio Rzeszów, TVP Lublin, TVP Rzeszów, Gazetę Jarosławską. W ramach akcji corocznie odbywa się „Wielka Uliczna Zbiórka Darów”, której wolontariuszami są m.in. pracownicy socjalni MOPS. Zebrane dary są przekazywane rodzinom wielodzietnym, rozbitym, bądź znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej. Ważnym wydarzeniem jest organizowana corocznie przez pracowników socjalnych impreza mikołajkowa dla najmłodszych, która tradycyjnie odbywa się w Miejskim Ośrodku Kultury w Jarosławiu. W 2013 r. przebieg imprezy transmitowała lokalna telewizja „Twoja TV”. W 2013 r. „Gazeta Jarosławska” objęła patronatem medialnym projekt „Trampolina” – głos przeciwko przemocy w rodzinie. Do popularyzacji projektu włączyła się również lokalna telewizja „Twoja TV”, która przygotowała reportaż z organizacji szkolenia z zakresu pierwszej pomocy dla dzieci uwikłanych w przemoc w rodzinie oraz ze spotkania grupowego z dogoterapeutą. Ponadto przygotowała dokument poświęcony konferencji podsumowującej projekt. W celu pozytywnego budowania wizerunku MOPS, jako instytucji, która nie tylko udziela pomocy finansowej, ale również podejmuje szereg innych działań pomocowych, służą upowszechniane wśród społeczności lokalnej plakaty, billboardy i ulotki, zawierające istotne informacje dla osób potrzebujących pomocy i wsparcia. (dowód: akta kontroli str.694-736)

4.5. W 2012 r. MOPS realizował n.w. programy i projekty przeciw wykluczeniom społecznym, mającym na celu niesienie pomocy potrzebującym:

- *Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie*, opracowany w 2011 r. na lata 2011 – 2020 w oparciu o przepisy ustawy o *przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Program ten skierowany jest do lokalnej społeczności oraz instytucji i organizacji pozarządowych, a także do wszystkich tych, którzy, na co dzień są świadkami stosowania przemocy, bądź jej doznają lub też sami ją stosują.

- Projekt pt. *Czas na aktywność w Gminie Miejskiej Jarosław* realizowany był w ramach Priorytetu VII Działania 7.1 Poddziałania 7.1.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, a współfinansowany był ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Celem projektu było przeszkolenie osób bezrobotnych korzystających równocześnie z pomocy społecznej. Narzędziem służącym do realizacji ww. projektu były kontrakty socjalne oraz umowy w ramach Programu Aktywności Lokalnej (PAL) – *Aktywni razem*. Program PAL został opracowany dla mieszkańców Jarosławia z „Osiedla Wróblewskiego” w celu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób nim zagrożonych, z wykorzystaniem aktywnych form integracji. W 2012 r. wsparciem objęto 55 osób, w tym z 40 osobami podpisano kontrakty socjalne, a z 15 – zawarto umowy w PAL. W ramach kontraktów socjalnych przeprowadzono szkolenia w zawodach: księgowość komputerowa z fakturowaniem, sprzedawca z obsługą kasy fiskalnej, technolog robót wykończeniowych, obsługa wózka widłowego i koparko-ładowarki, fryzjer, kucharz-kelner, florystka, kosmetyczka-manicurzystka oraz opiekunka osoby starszej, a w ramach umów w PAL – szkolenia zawodowe, m.in. w ww. zawodach oraz w zawodzie konserwator terenów zielonych a także indywidualne poradnictwo zawodowe, psychologa i radcy prawnego, warsztaty umiejętności rodzicielskich, racjonalnego gospodarowania budżetem domowym. W 2012 r. na realizację projektu uzyskano dotację w łącznej kwocie 461,6 tys. zł.

- *Gminny Standard Wychodzenia z Bezdomności (GSWzB)*, realizowany jest w ramach Projektu 1.18 Tworzenie i rozwijanie standardów usług pomocy i integracji

społecznej w ramach Działania 1.2 Wsparcie systemowe instytucji pomocy integracji społecznej Priorytetu I Zatrudnienie i integracja społeczna PO KL. Liderem Programu jest MOPS, a Partnerem Fundacja Pomocy Młodzieży im. Jana Pawła II *WZRASTNIE*. Jego celem było podniesienie skuteczności rozwiązywania problemu bezdomności i łagodzenie jego skutków, poprzez opracowanie i wdrożenie standardów usług skierowanych do ludzi bezdomnych i zagrożonych bezdomnością. Projekt ten był programem pilotażowym, przy jego pomocy przetestowano *Model Gminnego Standardu Wychodzenia z Bezdomności*.

- Program profilaktyczno-edukacyjny *Trampolina – głos przeciwko przemocy w rodzinie* – dwie edycje 2012 i 2013, finansowany przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, realizowany przez MOPS na podstawie porozumienia zawartego przez Burmistrza Miasta Jarosławia z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej. Program skierowany był do dzieci i młodzieży dotkniętej i zagrożonej przemocą w rodzinie z Gminy Miejskiej Jarosław. Celem projektu było kształtowanie właściwych wzorców funkcjonowania rodzin uwikłanych w przemoc, uwrażliwienie otoczenia na problem przemocy w rodzinie, przeciwdziałanie społecznej obojętności i wzbudzenie poczucia odpowiedzialności za drugiego człowieka. Cel ten realizowano poprzez organizację spotkań z terapeutą, psychologiem, radcą prawnym, zabaw, wyjazdów np. do schroniska dla zwierząt. Łącznie w programie udział wzięło 665 osób.

- *Program wspierania rodziny dla Gminy Miejskiej Jarosław na lata 2013 – 2015* adresowany był do rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Koordynowanie i monitorowanie powierzono MOPS w Jarosławiu. W realizacji programu uczestniczyły instytucje i organizacje realizujące zadania mieszczące się w zakresie wspierania rodziny, tj. MOPS, PCPR, KPP i Urząd Miasta w Jarosławiu, placówki oświatowe oraz organizacje pozarządowe, w tym prowadzące placówki wsparcia dziennego dla dzieci. Podstawą opracowania programu była wszechstronna diagnoza sytuacji jarosławskich rodzin.

- Ogólnopolska akcja *Pomóż dzieciom przetrwać zimę*. MOPS współuczestniczy w niej od 2004 r. Akcja ma na celu udzielanie pomocy dzieciom, pochodzącym z rodzin wielodzietnych, rozbitych, będących w trudnej sytuacji materialnej. W 2013 r. akcją objęto 334 dzieci.

W 2013 r. MOPS realizował trzy nw. Programy Aktywności Lokalnej (PAL) dla mieszkańców miasta Jarosławia, w ramach których prowadzone były działania na rzecz profilaktyki życia rodzinnego oraz aktywizacji zawodowej poszczególnych członków rodzin.

- PAL *„Rodzicielstwo – moja pasja!”*, który skierowany był do osób samotnie wychowujących dzieci do lat 18 lub do czasu ukończenia szkoły ponadgimnazjalnej z terenu miasta Jarosławia, bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo lub zatrudnionych, zagrożonych wykluczeniem społecznym, które jednocześnie są osobami w wieku aktywności zawodowej (15-64 lata), korzystającymi ze świadczeń pomocy oraz do ich otoczenia. Wartość Projektu wyniosła 88.000 zł. Celem głównym programu było zapobieganie wykluczeniu społecznemu oraz podniesienie kompetencji wychowawczych rodzin niepełnych z miasta Jarosławia. Działania kierowane były do osób wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W ramach programu zrealizowano warsztaty z autoprezentacji i savoir-vivre, w wymiarze 18 godzin, w których wzięło udział 22 osoby; trening kompetencji i umiejętności wychowawczych, w wymiarze 30 godzin, w których udział wzięły 22 osoby; konferencję „Seksualność dzieci i młodzieży- fakty i mity” dla 70 osób; wyjazd integracyjny o charakterze plenerowym dla 80 osób; szkolenia

w zawodach: pracownik administracyjno-biurowy z obsługą komputera (1 osoba) oraz cukiernik (3 osoby).

- PAL „*Wszędzie dobrze, ale w domu... bezpiecznie*” skierowany był do 15 osób, co do których istniało podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie, tj. dzieci, które wychowują się w tychże rodzinach, osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo lub zatrudnionych, zagrożonych wykluczeniem społecznym. Działania kierowane były do rodzin objętych procedurą Niebieskiej Karty oraz rodzin zagrożonych pojawieniem się przemocy, z uwagi na obecność w nich osób nadużywających alkoholu. Celem głównym było stworzenie warunków sprzyjających odzyskaniu zdolności do funkcjonowania w rodzinie, minimalizowanie skutków przemocy domowej oraz zapobieganie wykluczeniu społecznemu rodzin dotkniętych przemocą. Wartość Projektu stanowiła kwotę 43.000 zł. W ramach programu zrealizowano: lekcję prawa – zajęcia grupowe w wymiarze 6 godzin dla 15 osób, dotyczące poszerzenia wiedzy na temat prawa rodzinnego, cywilnego, karnego i pracy; indywidualne porady prawne, zawodowe i psychologiczne w formie dyżurów specjalistów; warsztaty terapeutyczne dla osób współzależnych w wymiarze 12 godzin, w których udział wzięło 8 osób; zajęcia w ramach grupy wsparcia: „znamy siebie-pomagamy sobie” w wymiarze 16 godzin, w których udział wzięło 8 osób; warsztaty ogólnorozwojowe dla 10 dzieci pod nazwą „warto zagrać w...”, w wymiarze 16 godzin; wyjazd integracyjny do kina dla 50 osób; kurs decoupage z elementami marketingu, w którym udział wzięło 2 osoby.

- PAL „*Budzimy Śródmieście*”, swoimi działaniami obejmował rodziny zamieszkujące 19 ulic w centrum Jarosławia. Celem głównym Programu było podniesienie poziomu kompetencji społecznych i zawodowych mieszkańców, zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Wartość Projektu wyniosła 43.000 zł. W ramach programu w 2013 r. zrealizowano m.in. spotkania grupowe z radcą prawnym, dyżury doradcy zawodowego, warsztaty podnoszące kompetencje rodzicielskie, w których udział wzięło po 15 osób. Zrealizowano też terapię psychologiczno-logopedyczną dla 2 dzieci wyjazd integracyjny o charakterze plenerowym dla 54 osób oraz szkolenia i kursy zawodowe: wizażu i stylizacji (3 osoby), fotografii (2 osoby), operator wózka widłowego (1 osoba).

W dniu 12 września 2013 r., w ramach Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014, złożono wniosek aplikacyjny dla Programu PL 14 pt. „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć”, którego operatorem było MPIPS. Celem projektu było zmniejszenie zjawiska przemocy w rodzinie, poprzez wdrożenie określonych działań skierowanych do ofiar przemocy, jak i przedstawicieli instytucji zajmujących się problemem przemocy. Działania te miały polegać m. in. na:

- indywidualnym poradnictwie prawnym i psychologicznym prowadzącym do zwiększenia wiedzy ofiar przemocy na temat obowiązujących procedur i przepisów oraz do zwiększenia ich motywacji i umiejętności w procesie zmiany własnej sytuacji i przerwania przemocy,
- utworzeniu grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy, co skutkowałoby pomocą w wyjściu z izolacji, przeprowadzeniu superwizji asystenta rodziny i pracowników socjalnych, dla zwiększenia ich umiejętności w rozwiązywaniu problemów w trakcie pracy z rodzinami dotkniętymi przemocą i podniesienia jakości usług. Trwałym efektem miało być m.in. wypracowanie dobrych praktyk, zwiększenie poziomu wiedzy, doświadczeń ze szkoleń, które miały być wykorzystane w dalszej pracy po zakończeniu realizacji projektu.

W 2013 r. we współpracy ze Stowarzyszeniem Aktywnego Wspierania Gospodarki MOPS aplikował do WUP w Rzeszowie o realizację Projektu pt. *Aktywni zawodowo*

w ramach Priorytetu VII. Promocja integracji społecznej, Działania 7.2. Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii, Poddziałania 7.2.1. Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Celem głównym projektu było zwiększenie aktywności społecznej i zawodowej wśród 50 osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo, klientów MOPS, zagrożonych wykluczeniem społecznym, w wieku powyżej 50 lat do 64 roku życia oraz uzyskanie zatrudnienia przez 10 osób w okresie do 3 m-cy po zakończeniu udziału w projekcie. Ww. dwa projekty nie uzyskały akceptacji odpowiednio MPiPS oraz WUP w Rzeszowie.

(dowód: akta kontroli str. 309-314; 355-363; 521-531; 539-577; 599-662; 974-1016)

4.6 Umową z dnia 29.11.2013 r. zawartą pomiędzy MOPS a Powiatowym Urzędem Pracy w Jarosławiu określono zakres i zasady współpracy przy korzystaniu z systemu Samorządowej Elektronicznej Platformy Informacyjnej (SEPI). System ten służył do elektronicznej wymiany informacji dotyczących beneficjentów obszaru rynku pracy i pomocy społecznej (do dnia 31.12.2013 r. była to wymiana jednokierunkowa, a od 1.01.2014 r. – dwukierunkowa). W załączniku nr 1 do umowy ustalony został zakres danych osobowych udostępnianych w tym systemie, w załącznikach nr 2 i 3 zamieszczono wzory upoważnień oraz wskazano dwie pracownice MOPS uprawnione do korzystania z udostępnianych danych osobowych. W 2013 r. za pośrednictwem SEPI rozpatrzono 4.865 spraw.

(dowód: akta kontroli str. 776-796)

4.7 W MOPS nie opracowano pisemnych procedur – określających zasady współpracy pomiędzy MOPS a innymi instytucjami (policją, urzędami pracy, przychodniami i placówkami udzielającymi świadczeń zdrowotnych, schroniskami i innymi organizacjami pozarządowymi itp.) – mających na celu rozpoznanie sytuacji społecznej osób wymagających wsparcia.

Pan Stanisław Słota – dyrektor MOPS wyjaśnił, że współpraca tuż. Ośrodka z instytucjami pomocowymi na terenie miasta Jarosławia ma charakter zarówno sformalizowany jak i niesformalizowany. Sformalizowana współpraca opiera się na zawartych w formie pisemnej umowach i porozumieniach, w tym porozumieniach zawartych przez Burmistrza Miasta z przedstawicielami innych podmiotów o współpracy w Zespole Interdyscyplinarnym do spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Miejskiej Jarosław. Pracownicy socjalni MOPS podejmują również, w ramach wykonywania swoich obowiązków służbowych, działania niesformalizowane m.in. z przedstawicielami Komendy Powiatowej Policji w Jarosławiu, pedagogami szkolnymi i organizacjami pozarządowymi. Współpraca ta trwa już blisko 25 lat „i nie wymaga – w naszej ocenie – zamknięcia w ramach ściśle opracowanych procedur. Ponadto, MOPS jest w trakcie opracowywania porozumień z KPP w Jarosławiu w sprawie ustalenia zasad współpracy w przypadku interwencji w rodzinach z problemem alkoholowym i uwikłanych w przemoc w rodzinie, w których zagrożone jest zdrowie lub życie dzieci”.

(dowód: akta kontroli str. 797-799)

4.8. Możliwość uczestnictwa w programach przeciw wykluczeniom społecznym upowszechniano na stronie internetowej MOPS w zakładce *Programy Unijne*, ogłaszano w prasie oraz za pomocą informacji rozmieszczanych w siedzibie MOPS, Urzędzie Miasta, w szkołach, świetlicach terapeutycznych, na tablicach na terenie miasta Jarosławia. Pozostałe przedstawione w niniejszym wystąpieniu pokontrolnym działania, podejmowane przez MOPS w ramach dobrych praktyk, służące

rozpoznawaniu i monitorowaniu sytuacji społecznej, nie były upowszechniane na stronie internetowej jednostki, jak też w inny sposób.

Pan Stanisław Słota – dyrektor MOPS wyjaśnił, że osoba zainteresowana uzyskaniem pomocy dokumentuje swoją sytuację przedstawiając zaświadczenia uzyskane od stosownych instytucji, bądź składając oświadczenia na odpowiednich drukach w obecności pracownika socjalnego. MOPS nie prowadził elektronicznej skrzynki podawczej, lecz w przyszłości przewiduje jej uruchomienie. Nie ma możliwości załatwienia tego typu spraw drogą elektroniczną, istnieje natomiast możliwość wysłania pisma z zapytaniem na adres e-mail MOPS w Jarosławiu. (dowód: akta kontroli str.597-598)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski
pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

1. Ujęcie w strategii wszystkich elementów, określonych w przepisie art. 16b ustawy o pomocy społecznej,
2. Rozważenie podjęcia inicjatywy w celu uchwalenia przez Radę Gminy, warunków i trybu przyznawania i zwrotu zasiłku celowego na ekonomiczne usamodzielnienie, na podstawie art. 43 ust. 10 ustawy o pomocy społecznej.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo
zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK, kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania
uwag i wykonania
wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, dnialipca 2014 r.....
Miejscowość Data

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie

Kontroler
Robert Szwaigiel
doradca techniczny

Dyrektor
Wiesław Motyka

Podpis

Podpis